

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА

кафедра: «Фінанси та економічна безпека»

ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри,

професор Головкова Л.С

2020 р. _____ « ____ »

ДИПЛОМНА РОБОТА

На здобуття освітнього ступеня «магістр»

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Тема: «Страхування банківських ризиків у практиці сучасної України (на прикладі страхової компанії «ПРОВІДНА»)»

Theme: «Insuranse of banking risks in the practice of modern Ukraine (on the example of the «PROVIDNA» insurance company)»

Керівник дипломної роботи

д.е.н., професор кафедра фінансів

та економічної безпеки

Нормоконтроль

Студентка групи ФК 1921 (766М)

Student

_____ Добрик Л. О.

_____ Добрик Л. О.

_____ Філонова О.А.

_____ Filonova Olesia

Дніпро

2020

**ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

Кафедра «Фінанси та економічна безпека»

Ступень вищої освіти «Магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

«Затверджую»

Завідувач кафедри,

професор Головкова Л. С.

_____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Філоновій Олесі Андріївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема дипломної роботи: Страхування банківських ризиків у практиці сучасної України (на прикладі страхової компанії «ПРОВІДНА»). Керівник роботи: к.е.н., доцент Добрик Л.О. затверджені наказом вищого навчального закладу від «28» грудня 2019 р. № 1012ст

2. Термін подання студентом закінченої роботи: «06» грудня 2020 р.

3. Вихідні дані до дипломної роботи:

3.1. Статут та нормативні документи діяльності СК «Провідна»;

3.2. Фінансова звітність СК «Провідна»;

3.3. Консолідовані річні звіти за період з 2017 по 2019;

3.4. Статистична звітність відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань до розробки):

1. Теоретичні основи страхування банківських ризиків

1.1. Поняття і види банківських ризиків

1.2. Сучасні методи управління банківськими ризиками

1.3. Страхування як метод зниження банківських ризиків

2. Аналіз практики страхування банківських ризиків в сучасній Україні

2.1. Сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні

2.2. Аналітична оцінка взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні

2.3 Проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення

3. Система страхування банківських ризиків на прикладі СК «Провідна»

3.1. Удосконалення діяльності страхової компанії «Провідна»

3.2. Система співпраці СК «Провідна» з українськими комерційними банками

3.3. Рекомендації для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками

5. Перелік креслень (демонстраційного матеріалу):

5.1.Класифікація банківських ризиків;

5.2.Форми взаємодії страхових компаній і банківських установ;

5.3. Динаміка валових чистих страхових премій та виплат при страхуванні кредитів за 2012-2017 рр., млн.грн.;

5.4. Динаміка страхування банківських ризиків в Україні протягом 2008-2016 рр.;

5.5. Динаміка виплат страхових премій та розміру страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» ЗА 2012-2017 рр.;

5.6. Ступінь інтеграції ПрАТ СК «Провідна» з комерційним банком;

5.7. Цілі створення «Фінансового супермаркету» для ПрАТ СК «Провідна»;

5.8. Завдання для реалізації кадрової політики проекту «Фінансового супермаркету» для ПрАТ СК «Провідна».

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Консультант	Підпис, дата			
		Завдання видав		Завдання прийняв	
Розділ 1	к.е.н., доц. Добрик Л.О.	12.10.20		18.10.20	
Розділ 2	к.е.н., доц. Добрик Л.О.	09.11.20		15.11.20	
Розділ 3	к.е.н., доц. Добрик Л.О.	30.11.20		06.12.20	
Нормо контролер	к.е.н., доц. Добрик Л.О.	15.12.20		15.12.20	

7. Календарний план:

Назва розділу дипломної роботи	Термін виконання	Обсяг розділу, %
1. Теоретичні основи страхування банківських ризиків	12.10.20 - 18.10.20	30
2.1. Сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні	09.11.20 - 15.11.20	60
3. Система страхування банківських ризиків на прикладі ПрАТ СК «Провідна»	30.11.20 - 06.12.20	90
4. Оформлення дипломної роботи, підготовка доповіді та демонстраційного матеріалу до захисту	15.12.20 - 16.12.20	100

Дата видачі завдання: «__» _____ 20__ р.

Керівник дипломної роботи _____ / Добрик Л.О. /

Завдання прийняв до виконання _____ / Філонова О.А./

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	7
ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ.....	12
1.1. Поняття і види банківських ризиків.....	12
1.2. Сучасні методи управління банківськими ризиками.....	20
1.3. Страхування як метод зниження банківських ризиків.....	30
Висновки до Розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	40
2.1. Сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні.....	40
2.2. Аналітична оцінка взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні.....	46
2.3 Проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення.....	59
Висновки до Розділу 2.....	68
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ НА ПРИКЛАДІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ «ПРОВІДНА».....	70
3.1. Удосконалення діяльності страхової компанії «Провідна».....	70
3.2. Система співпраці ПрАТ СК «Провідна» з українськими комерційними банками.....	81
3.3. Рекомендації для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками.....	85
Висновки до Розділу 3.....	94
ВИСНОВКИ.....	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	100

РЕФЕРАТ

Страховання банківських ризиків є одним з найбільш актуальних і необхідних інструментів управління ризиками банку у практиці сучасної України, так як традиційні методи управління ризиками не завжди здатні покрити збитки, що виникають в результаті банківської діяльності, а страхування дозволяє в разі реалізації ризику отримати реальне фінансове відшкодування збитків.

Метою дослідження є розкриття сутності страхування банківських ризиків та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення системи співпраці страхових компаній з українськими комерційними банками у практиці сучасної України.

Об'єктом дослідження є страхування банківських ризиків у практиці сучасної України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розробки напрямів вдосконалення співпраці страхових компаній з українськими комерційними банками з метою страхування банківських ризиків.

Методи дослідження. Теоретичною основою реалізації визначених в роботі завдань стали фундаментальні положення економічної теорії, страхування, маркетингу, менеджменту. Висновки та узагальнення сформульовані на основі використання методів аналізу та синтезу, структурно-функціонального методу, методу наукової абстракції; діалектичного методу пізнання та логічного підходу; групування, порівняння та графічного представлення результатів дослідження.

Ключові слова: банківський ризик, комерційні банки, страхові компанії, страхування банківських ризиків, управління ризиками.

ВСТУП

Актуальність теми. В сучасних умовах ринкової економіки, високого рівня конкуренції та непередбачуваних обставин, діяльність банків та банківської системи неможлива без ризиків. Банківський бізнес характеризується вищою ризикованістю порівняно з іншими видами підприємництва, що зумовлено специфікою виконуваних банками функцій.

Навчитися передбачувати та аналізувати ризики, адекватно відобразити їх в управлінській інформації та свідомо керувати ними – це одне з найважливіших завдань, яке постає перед кожним банком на сучасному етапі.

Страховання банківських ризиків є одним з найбільш актуальних і необхідних інструментів управління ризиками банку у практиці сучасної України, так як традиційні методи управління ризиками не завжди здатні покрити збитки, що виникають в результаті банківської діяльності, а страхування дозволяє в разі реалізації ризику отримати реальне фінансове відшкодування збитків.

Проблемам класифікації банківських ризиків та їх попередження присвячено праці таких науковців Бурий К.П., Данченко О.Б., Карась О.О., Корецька О.В., Кудіна В.Г., Островська Н.С. та ін.

Питання організації страхування банківських ризиків досліджувалось відомими українськими та закордонними вченими, зокрема О.І. Лаврушиним та Н.І. Валенцевою, О.Й. Шевцовою, О.С. Коваленко, Н.В. Соловей, В.М. Фурманом, К.В. Багметом. Але підвищення ризикованості діяльності банків, зміни у формах їх співпраці зі страховими компаніями потребують подальших досліджень.

Засади взаємодії страхових компаній з банками на фінансовому ринку досліджені у роботах Л. Є. Альшиної, Р. Р. Арутюнян, Н. Л. Іващук, Ю. М. Клапківа, В. М. Кремень, Роберта Чепмена (Robert J. Chapman), Р. Джей Херрінг (R. J. Herring), Ей Джей Медсен (A. G. Madsen), Р. Воулсона (R. G. Walsen), А. Месяз-Хандшке (A. Messyasz-Handsche), К. Саай (K. Sahay), І.

Школьника (I. Shkolnyk), Чарльза С. Тапієро (Charles S. Tapiero), В. П. Варта (W. P. Warth), В. Ледерофа (V. Ledéroff), Т. В. Бута, І. М. Кожевнікової та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розкриття сутності страхування банківських ризиків та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення системи співпраці страхових компаній з українськими комерційними банками у практиці сучасної України.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення комплексу взаємозв'язаних завдань:

- дослідити поняття і види банківських ризиків;
- проаналізувати сучасні методи управління банківськими ризиками;
- розглянути страхування як метод зниження банківських ризиків;
- проаналізувати сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні;
- провести аналітичну оцінку взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні;
- визначити проблеми страхування банківських ризиків в сучасній Україні та шляхи їх вирішення;
- обґрунтувати вдосконалення діяльності страхової компанії «Провідна»;
- дослідити процес співпраці ПрАТ СК «Провідна» з українськими комерційними банками;
- надати практичні рекомендації для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками.

Об'єктом дослідження є страхування банківських ризиків у практиці сучасної України.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо розробки напрямів

вдосконалення співпраці страхових компаній з українськими комерційними банками з метою страхування банківських ризиків.

Методи дослідження. Теоретичною основою реалізації визначених в роботі завдань стали фундаментальні положення економічної теорії, страхування, маркетингу, менеджменту. Висновки та узагальнення сформульовані на основі використання методів аналізу та синтезу, структурно-функціонального методу, методу наукової абстракції; діалектичного методу пізнання та логічного підходу; групування, порівняння та графічного представлення результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значимість полягає в розробці рекомендацій для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками на основі прогресивної форми взаємодії «Фінансовий супермаркет» замість форми взаємного договору. Результати отримані в процесі написання дипломної роботи можуть бути використані ПрАТ СК «Провідна» в якості основи для вдосконалення взаємодії з комерційними банками.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в наступному:

– уточнено понятійно-категоріальний апарат категорії «банківський ризик», а саме «банківський ризик – сукупність ендогенних та екзогенних чинників, які викликають ймовірність настання подій, що впливають на банківську діяльність, особливо на дохідність банку, а також можуть призвести до непередбачуваних результатів, які вплинуть на збільшення додаткових витрат під час проведення запланованих фінансових операцій».

Запропонований підхід дозволив узагальнити всі розглянуті нами визначення, враховуючи вже наявні поняття, а також вказати теоретико-практичний вплив на стійкість банківських установ.

– дістало подальшого розвитку науково обґрунтовані прикладні рекомендації щодо вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками. Представлено процедуру реалізації прогресивної форми взаємодії «фінансовий супермаркет», що являє собою бізнес-модель,

яка спрямована на надання широкого переліку банківських і страхових послуг на одній території.

Апробація результатів дослідження : Основні положення, висновки та результати дипломної роботи апробовані автором на Міжнародній науково-практичній конференції Інженерного навчально-наукового інституту ЗНУ «Біоекономіка як ключовий фактор розвитку виробництва та екологізації промислового регіону », яка відбулась в місті Запоріжжя 26 листопада 2020 року на тему «Страхування банківських ризиків».

Особистий внесок магістранта. Положення, висновки і рекомендації, наведені в роботі, є обґрунтованими і достовірними. Основуючись на сучасному стані ринку страхування банківських ризиків в Україні та аналітичній оцінці взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні було надано практичні рекомендації для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками.

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст викладено на 112 сторінках друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 79 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

1.1. Поняття і види банківських ризиків

Призначення банку полягає в тому, що він забезпечує: концентрацію вільних капіталів і ресурсів, необхідних для підтримки безперервності і прискорення виробництва; впорядкування і раціоналізацію грошового обороту.

Банківська система виступає своєрідним посередником між власниками тимчасово вільних фінансових ресурсів та економічними суб'єктами, котрі відчувають нестачу в них. З цього випливає, що особливістю банківської діяльності є робота в основному із залученими коштами клієнтів, які включають: кошти юридичних і фізичних осіб; запозичення на міжбанківських фінансових ринках [10, с. 50].

Основною метою роботи банків є отримання якомога більшого прибутку. Але в залежності від збільшення обсягів здійснюваних банком операцій, які приносять банку прибуток, збільшується і рівень банківських ризиків. Банківська сфера є дуже чутливою не тільки до соціально-економічних чинників, а й до природно-кліматичних, політичних та багато інших умов. В свою чергу, розуміння суті ризиків, правильне оцінювання й управління ними дає змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, які виникають у банківській діяльності [29].

Функції банку головним чином складаються в акумулюванні і перерозподіл коштів, тому банківська діяльність піддається великій кількості ризиків. Різні фінансові ризики генеруються: загальними особливостями фінансового ринку; специфікою банківської діяльності.

У сучасній літературі простежується різностороннє трактування поняття «банківський ризик». Ці розбіжності простежуються навіть із нормативно-правового боку.

Так, Постанова НБУ № 104 «Система оцінки ризиків» від 15.03.2004 [61] визначає поняття банківський ризик як «імовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку». Згідно з Постановою Правління Національного банку України «Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України» № 110 від 15 березня 1999 року [56], визначення трактується як можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин, неправомірних або навмисних дій його працівників. Розбіжності цих визначень і показують різносторонній ендогенно-екзогенний вплив факторів, яким піддається банківська діяльність.

Згідно думки А.О. Єпіфанова, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко [68, с. 25] банківський ризик – «кількісно оцінена ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним; яка формується у результаті цілеспрямованої дії або бездіяльності зацікавлених суб'єктів економічних відносин, що відбивається на зміні його фінансового стану та динаміки розвитку».

Вітчизняний дослідник І.М. Парасій–Вергуненко [47, с. 178] вважає, що «під банківським ризиком розуміють можливість зазнати втрат у разі виникнення несприятливих для банку обставин.

Л.О. Примостка [54, с. 17] трактує дане твердження, як «імовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників.

Слід підкреслити, що в теорії і практиці банківської справи об'єктивна основа існування ризику і невизначеності доповнюється такими невід'ємними складовими:

- складність об'єкта дослідження;
- прояв закономірностей в економіці у вигляді тенденцій (що дозволяє описувати економічні процеси в термінах «ризик» і «невизначеність»);

- необхідність врахування суб'єктивних факторів («людський фактор») при виробленні та реалізації управлінських рішень.

Під ризиком слід розуміти подію, в результаті настання якої існує реальна можливість отримання результатів різного характеру, таких, що можуть позитивно і негативно впливати на діяльність організації [25, с. 25].

У ході емпіричного дослідження було сформульовано нове визначення банківського ризику, яке враховує вже наявні поняття, а також вказує теоретико-практичний вплив на стійкість банківських установ.

Банківський ризик – сукупність ендогенних та екзогенних чинників, які викликають ймовірність настання подій, що впливають на банківську діяльність, особливо на дохідність банку, а також можуть призвести до непередбачуваних результатів, які вплинуть на збільшення додаткових витрат під час проведення запланованих фінансових операцій.

Ризики, що формуються у вітчизняній банківській системі, вельми диверсифіковані і характеризуються досить високим рівнем, у порівнянні з портфелем тих же ризиків банківських інститутів, що функціонують в розвинених країнах. Це обумовлено [44]:

- нестабільністю української економіки;
- недосконалістю банківської системи;
- переважно агресивним менталітетом топ-менеджерів банківських організацій.

Специфіка банківської діяльності обумовлює можливість виникнення ризиків як за активними, так і за пасивними операціями банків. Серед останніх важливе значення мають ризики, пов'язані із здійсненням депозитних операцій, які є головним джерелом формування банківських ресурсів.

Ризики, на які наражаються вітчизняні банки залежать від загальної ділової стратегії банку, його організаційної структури, функціонування внутрішніх систем, включаючи комп'ютерні та інші технології, узгодженості політики банку, а також від заходів, спрямованих на упередження шахрайства та помилок в управлінні. Крім цього, банкам слід зважати на ризики, пов'язані

із зовнішнім середовищем банківського бізнесу, в т.ч. на макроекономічні й політичні фактори, правові умови та режим регулювання, а також із загальною інфраструктуру фінансового сектору й систему платежів [37, с. 35].

Передумовами існування банківського ризику в сучасній банківській діяльності є [53, с. 70]:

- зіткнення суперечливих інтересів з боку клієнтів і банкірів;
- здійснення вибору стратегії банківської діяльності здійснюється в умовах невизначеності;
- відсутність закономірностей розвитку явищ;
- невизначеність цілей банку та їхньої пріоритетності;
- шахрайські дії щодо банків.

Вплив усього спектра ризиків, які впливають на діяльність банку, як одиничні, так і сукупні, можна класифікувати за певними ознаками (рис. 1.1).

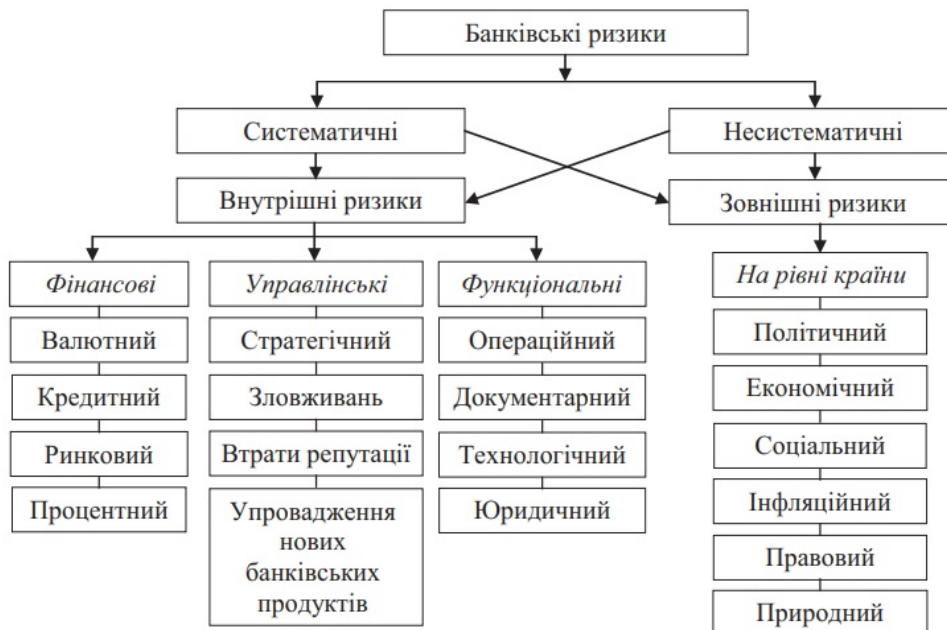

Рис. 1.1. Класифікація банківських ризиків

Джерело: складено за [8; 19; 40].

Слід зазначити, в умовах невизначеності та зміни ендогенних та екзогенних факторів усередині самої країни та за її межами функціонують

старі банківські ризики та утворюються нові, або симбіози ризиків, які присутні банківській діяльності.

З практичного погляду, перед банком постають різні ризики, які безпосередньо та опосередковано впливають на фінансову стійкість банківської установи, яким характерні місце і час виникнення ризику, також безпосередні наслідки впливу як у довгостроковій перспективі, так і в короткостроковій.

Для ширшого і повнішого дослідження варто визначити, як саме впливають різні види ризиків на діяльність банківських установ (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Вплив банківських ризиків на фінансову стійкість банків

Назва ризику	Характеристика
1	2
1.Кредитний ризик	Ризик невиконання позичальником зобов'язань перед кредитором
2.Процентний ризик	Ризик зменшення прибутку банку від кредитно-деPOSITНИХ операцій за рахунок коливання процентних ставок на ринку
3. Ринковий ризик	Імовірність впливу ринкових факторів на вартість активів, пасивів і позабалансових статей
4. Валютний ризик	Ризик втрат прибутку банку внаслідок коливання валютних курсів
5. Стратегічний ризик	Ризик для надходжень і капіталу внаслідок неправильних управлінських рішень, а також неналежну реалізацію рішень
6. Ризик зловживань	Ризик збитків, до яких призводять шахрайство, розтрата і несанкціоновані дії
7. Ризик втрати репутації	Ризик скорочення клієнтської бази або відпливу грошових коштів унаслідок неспроможності банку підтримувати свою репутацію як надійної та фінансово стійкої установи
8. Природний ризик	Ризик прояву стихійних сил природи
9. Ризик провадження нових банківських продуктів	Ризик втрати запланованої окупності за новими банківськими продуктами
10. Операційний ризик	Ризик втрат через шахрайство або неухважність службовців банку

Продовження табл. 1.1.	
11. Технологічний ризик	Ризик витрат на усунення поломок у роботі банківського обладнання
12. Документарний ризик	Ризик допущення помилок під час заповнення банківської документації, які можуть призвести до невиконання окремих положень угоди або відмови від раніше прийнятих зобов'язань
13. Юридичний ризик	Ризик порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, а також через двозначне тлумачення законів і правил
14. Політичний ризик	Ризик виникнення збитків чи скорочення обсягу прибутку внаслідок державної політики
15. Економічний ризик	Ризик втрат і відхилення від запланованої мети держави за рахунок неминучого вибору
16. Соціальний ризик	Ризик настання матеріальної незабезпеченості в результаті втрати заробітку або трудового доходу чи витрат на лікування та соціальні послуги
17. Інфляційний ризик	Ризик непередбачуваних втрат унаслідок інфляційних процесів
18. Правовий ризик	Ризик відсутності правового регулювання або зміна положень законів та/або інших нормативно-правових актів, що спричиняють чи посилять кредитний ризик або ризик ліквідності

Побудовано автором за матеріалами [8; 19]

У вітчизняній та зарубіжній літературі банківські ризики класифікуються за різними критеріями. Ієрархія ризиків за ступенем їх важливості на той чи інший поточний момент вибудовується в залежності від ситуації, що склалася на відповідний момент в державі під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

До зовнішніх відносять ризики, не пов'язані з діяльністю банку або конкретного клієнта, політичні, економічні й інші. Це втрати, що виникають у результаті війни, революції, націоналізації, заборони на платежі за кордон, консолідації боргів, введення ембарго, скасування імпортової ліцензії, загострення економічної кризи в країні, стихійного лиха.

Внутрішні ризики у свою чергу діляться на втрати по основній і по допоміжній діяльності банку. Перші представляють найпоширенішу групу ризиків: кредитний, процентний, валютний і ринковий ризики. Другі

включають втрати по формуванню депозитів, ризики по нових видах діяльності, ризики банківських зловживань [31, с. 35].

Запропонована НБУ класифікація ризиків відображає підхід регулятора ринку до ідентифікації ризиків банків:

1. Ризики, що піддаються кількісній оцінці (фінансові ризики), управління ними полягає в їх оптимізації.
2. Ризики, що не піддаються кількісній оцінці (нефінансові ризики), управління ними зводиться до їх мінімізації.

Точка зору Національного банку України на систему класифікації фінансових ризиків банку в процесі реалізації наглядової функції зводиться до виділення таких їх видів: кредитний, ринковий, валютний ризики, а також ризик ліквідності, ризик зміни відсоткової ставки [17, с. 51].

Класифікація банківських фінансових ризиків, на якій базуються рекомендації Банку міжнародних розрахунків, зводиться до виділення таких основних їх видів, табл. 1.2.

Таблиця 1.2.

Класифікація банківських фінансових ризиків, на якій базуються рекомендації Банку міжнародних розрахунків

Вид банківського ризику	Характеристика
1. Кредитний ризик	У широкому розумінні, це ризик того, що контрагент не зможе виконати всі зобов'язання по договору перед кредитором
2. Ринковий ризик	Це ризик зміни ринкових цін, а також зміни параметрів ринку, таких як: відсоткові ставки, курси валют, ціни акцій чи товарів, кореляція між різними показниками ринку та зміна цих показників
3. Ризик ліквідності	Це ризик того, що контрагент не зможе в конкретний момент часу виконати свої зобов'язання по кредитному договору перед кредитором за допомогою свого капіталу

Побудовано автором за матеріалами [37]

Один з основних видів, з яким кредитна організація стикається в процесі своєї діяльності – це кредитний ризик, що полягає в нездатності або небажанні партнера діяти відповідно до умов, зазначених в договорі. Даний ризик

відноситься не тільки до кредитування, але й до інших операцій, відбитих в банківському балансі або на позабалансовому обліку (наприклад, операції з цінними паперами, акцепти, гарантії тощо).

Ринковий ризик. У зв'язку з рухом ринкові цін виникає ймовірність втрат по балансових і позабалансових статтях. За загальноприйнятим правилам бухгалтерського обліку даний вид ризиків зазвичай проявляється при проведенні банківських операцій на ринку (використання боргових інструментів, продаж акцій самого банку, валютні операції). Відмінною особливістю ринкового ризику є валютний ризик: кредитні організації виступають в ролі агентів ринку, підтримуючи відкриті валютні позиції або встановлюючи курс для клієнтів банку [40].

Ризик втрати ліквідності. Даний ризик пов'язаний з не досягненням необхідного зростання активів або ймовірним невиконанням кредитною організацією своїх зобов'язань. При недостатньому рівні ліквідності, у банку в більшості випадків виникають труднощі з покриттям дефіциту шляхом швидкої реалізації без значних втрат і за оптимальною ціною частини своїх активів або шляхом збільшення зобов'язань. В результаті порушується прибутковість організації. У песимістичному варіанті недолік ліквідності призводить до неплатоспроможності банку [16, с. 49].

Слід відмітити, що у всіх підходах до класифікації фінансових ризиків банків, перерахованих вище, суттєвим недоліком є їх теоретичність. Також слід зауважити, що система класифікації й оцінки ризиків змінюється безперервно, особливо в таких нестабільних умовах ведення бізнесу, як в Україні [10].

Зазначимо, що при управлінні ризиками кожен банк може використовувати власну класифікацію ризиків.

Таким чином, в процесі своєї діяльності банки стикаються з сукупністю різних видів ризиків, які відрізняються між собою місцем і часом виникнення, зовнішніми і внутрішніми факторами, що впливають на їх рівень, і, отже, на способи їх аналізу і методи їх опису. Всі види ризиків взаємопов'язані і

впливають на діяльність банку. Поряд з виявленням типів ризику, важливу роль відіграє оцінка кожного конкретного ризику, його кількісне і якісне вимір, встановлення методик, за якими будуть оцінюватися ризики кожної категорії або групи.

1.2. Сучасні методи управління банківськими ризиками

Попередження банківських ризиків здійснюється за допомогою системи управління ризиками. У сучасних умовах управління банківськими ризиками приділяється все більша увага як з боку самих банків, так і з боку регулюючих органів.

Управління банківськими ризиками — це процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їх моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків [68, с. 37].

Продуманий керований ризик – ключ до успішної реалізації справи. Це результат всебічного аналізу і правильної оцінки, заснований на досвіді та актуальній інформації.

Управління банківськими ризиками можна розглядати як цілеспрямований вплив на розвиток банківської діяльності та мінімізацію втрат. Вплив має підкорятися певним правилам і законам. Об'єктом управління є весь банк в цілому. Суб'єктом управління в даному випадку виступає спеціальна група людей, яка за допомогою різних прийомів і способів управлінського впливу здійснює цілеспрямоване функціонування об'єкта управління [6, с. 72].

Процес управління ризиком досить динамічний і його ефективність багато в чому залежить від швидкості реакції на зміну умов ринку, економічної ситуації в цілому, фінансового стану комерційного банку.

Проблема управління ризиками в кожному банку займає одне з головних місць, оскільки неправильний підхід в цьому питанні може не просто привести до великих збитків, але й до закриття кредитної організації.

Основним завданням регулювання ризиків є підтримання прийнятних співвідношень прибутковості з показниками безпеки і ліквідності в процесі управління активами і пасивами банку, тобто мінімізація банківських втрат.

В основі традиційного підходу управління банківським ризиком лежить співвідношення: власний капітал банку не повинен перевищувати певну величину активів.

Якісне управління ризиком підвищує шанси комерційного банку домогтися успіхів у довгостроковій перспективі. Діяльність з управління ризиками називається політикою ризику. Під політикою ризику приймається сукупність різних заходів, що мають на меті знизити небезпеку помилкового прийняття рішення.

У діяльності банків існує таке поняття як «ризик-менеджмент», під яким розуміється процес управління, пов'язаний з виявленням, аналізом і контролем за ризиками, які можуть загрожувати діяльності банку. Роль ризик-менеджменту в комерційному банку полягає в тому, щоб застосовувати затверджену стратегію по ризиках таким чином, щоб ризики, які піддаються кількісній оцінці знаходилися в межах затверджених лімітів, повністю усвідомлювалися і оцінювалися до проведення операцій, відстежувалися на постійній основі. Теорія ризик-менеджменту розглядає ризик як з позиції негативних відхилень фактичних результатів від запланованих (конкретний ризик), так і з позиції його можливих позитивних наслідків, тобто як сприятливий шанс [38, с. 117].

З метою побудови та впровадження ефективних систем ризик-менеджменту в банках Національним банком України, як регулятором даної сфери, були розроблені Методичні рекомендації щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках України [10, с. 51], слідування яким має забезпечити захист інтересів вкладників, кредиторів і

власників банків. Ці рекомендації використовуються банками з будь-яким профілем ризиків у своїй роботі.

Одне тільки розуміння економічної природи банківських ризиків і їх кількісна оцінка не дозволяють менеджерам ефективно управляти банком.

Необхідно застосовувати способи і методи безпосереднього впливу на рівень ризику з метою його максимального зниження, підвищення безпеки та фінансової стійкості комерційного банку.

Велику роль у зниженні ризику грає розмежування функцій між тими, хто створює ризик і тими, хто його контролює. З цією метою створюється спеціальний відділ по роботі з ризиками, в функції якого входить аналіз, оцінка і контроль ризику.

Особливе значення у вирішенні ризикових завдань відіграє інтуїція, яка є здатністю знаходити правильне рішення проблеми і інсайт, тобто усвідомлення рішення проблеми.

У процесі управління ризиком слід враховувати наступні правила [41, с. 89]:

- не можна ризикувати більше, ніж це може дозволити власний капітал;
- завжди потрібно пам'ятати про можливі наслідки ризику;
- не можна ризикувати більшим заради меншого;
- позитивне рішення, пов'язане з ризиком, приймається лише при відсутності сумнівів;
- завжди існує кілька рішень ризикових завдань;

Управління ризиком являє собою ряд процедур або етапів, наступних послідовно один за одним [2, с. 137]:

- 1-й етап – виявлення і розпізнавання;
- 2-й етап – аналіз, якісна оцінка ризику;
- 3-й етап – способи зменшення або попередження ризиків;
- 4-й етап – контроль ризиків.

При виборі методу зниження ризику комерційні банки використовують два підходи. Перший підхід є обов'язковим і заснований на дотриманні нормативних вимог регулюючих органів. Другий підхід заснований на розробці і використанні власної системи методів управління ризиками в конкретному банку.

Для того, щоб визначити рівень банківських ризиків, банкам потрібно створювати системи оцінки ризику, які мають визначати такі компоненти: обсяги можливих витрат та розміри ризику; вірогідність настання тієї чи іншої негативної події; тривалість періоду, під час якого буде діяти ризик.

Розглянемо основні елементи системи управління ризиками.

Встановлення лімітів. Даний термін відноситься до визначення гранично допустимого рівня ризику, яке приймається керівництвом банку відповідно до стратегії. Ліміти встановлюються у внутрішньобанківських положеннях.

Контроль ризику. Контроль ризику відноситься до діяльності працівників банку, керівників різних рівнів і засновників.

Моніторинг ризику. Моніторинг ризику означає регулярну незалежну систему оцінки та контролю ризиків з механізмом зворотного зв'язку. Відстеження реалізується через інформаційні посадові звіти, діяльність, подібну кредитному аналізу, внутрішній і зовнішній аудит [6, с. 359].

Різні автори виділяють різні методи зниження ризиків взагалі та банківських зокрема. Вдалою видається система методів зниження ризиків, запропонована А.Г. Івасенко. До методів зниження ризику автор відносить відмову від ризику, диверсифікацію, комбінацію, трансферт ризику і прямі управлінські впливи на ризик [38, с. 127].

Відмова від ризику передбачає відмову банку від укладення угоди з конкретним контрагентом або групою контрагентів або проведення конкретних операцій. Цей метод найпростіший. При своїй радикальності він дозволяє уникнути можливих втрат і невизначеності, але не дозволяє отримати прибуток. Даний метод можна застосувати не до всіх ризиків, наприклад, відмова від ризику несприятливої для банку зміни економічної політики

держави неможливий. Крім того, відмова від одного виду ризику може призвести до виникнення іншого, наприклад, незначний обсяг одержуваного прибутку може привести до ризику втрати репутації банку.

Другий метод – диверсифікація (розподіл ризиків). Диверсифікацію слід розуміти, як зниження ризиків внаслідок можливості компенсації збитків в одній зі сфер діяльності підприємства і прибутку в іншій. Вона активно використовується на фінансових ринках. Цей метод є основою для управління портфельними інвестиціями. Портфелі, які складаються з ризикових фінансових активів, можуть бути сформовані так, що сукупний рівень ризику цього портфеля виявиться менше ризику будь-якого окремого фінансового активу, який входить в нього [76].

Також можливий поділ активів по власності, тобто шляхом створення дочірніх спеціалізованих компаній, що займаються певним видом банківської діяльності (лізингових, факторингових, фінансових компаній).

Всі ризики за допомогою диверсифікації знизити неможливо. Так, наприклад, при використанні даного методу не можна знизити ризики неправомірних дій окремих працівників.

Третій метод – комбінація ризиків. При комбінації можливий ризик від проведення великої операції розподіляється між кількома банками. Наприклад, видача синдикованого кредиту декількома банками одному позичальнику, або спільне розміщення великої позики одного емітента [4].

Четвертий метод – трансферт ризику – це передача ризику іншому економічному суб'єкту, зазвичай через укладення контракту. Наприклад, ризик неповернення позичальником за кредитним договором може бути переданий поручителю, гаранту, або заставодавцю шляхом укладення договору застави, або страховика – шляхом укладення договору страхування. Крім того, ризик може бути переданий самому позичальнику шляхом включення в ціну за кредит можливого ризику банку [74].

П'ятий метод зниження ризиків – прямі управлінські впливи на ризик. До таких дій відносяться:

- перевірка кандидатів у партнери;
- вірно складена документація угоди;
- якісне планування і прогнозування банком власної діяльності;
- ретельний підбір і раціональна розстановка кадрів;
- інші дії.

На думку М.В. Мазаєва, можна виділити чотири методи управління ризиком: скасування, запобігання втрат і контроль, страхування, поглинання [35, с.31].

Скасування: перший метод управління ризиком полягає в спробі скасування ризику, тобто зниження його ймовірності до нуля (наприклад, відмовитися від інвестування коштів, не укласти договори взагалі тощо). Скасування ризику дає можливість уникнути ймовірних втрат. Але скасування ризику може привести і нульового прибутку.

Запобігання втрат і контроль. Запобігти втраті означає уберегти себе від випадковостей. Контролювати їх – означає обмежити розмір втрат у рази, якщо збиток має місце.

Страхування. Кредитними організаціями усвідомлена можливість підвищення ефективності своєї діяльності при передачі відповідальності за другорядні ризики страховикам.

Поглинання. Зміст цього методу управління ризиком полягає в поглинанні, тобто у визнанні шкоди без розподілу її за коштами страхування. Управлінське рішення про поглинання може бути прийняте з двох причин. По-перше, є випадки, коли не можуть бути використані інші методи управління ризиком. Найчастіше – це ризик, вірогідність якого досить мала. По-друге, поглинання досягається самострахування [44].

Для кожного банківського ризику існують найоптимальніші методи зниження.

Так існує п'ять основних методів зниження кредитного ризику [4]:

- 1) оцінка кредитоспроможності;
- 2) страхування кредитів;

- 3) зменшення розмірів кредитів, які видаються одному позичальнику;
- 4) залучення достатнього забезпечення;
- 5) видача дисконтних позичок.

Банківський валютний ризик проявляється при відкритій валютній позиції. З цього випливає, що ефективність управління валютним ризиком залежить від ефективного управління відкритою валютною позицією.

Існують два методи регулювання відкритої валютної позиції:

- 1) хеджування валютного ризику;
- 2) лімітування відкритої валютної позиції.

Хеджування – метод регулювання відкритої валютної позиції, заснований на створенні компенсуючих позицій, при якому відбувається часткова або повна компенсація одного валютного ризику іншим відповідним ризиком [2, с. 320].

Інструментами хеджування є:

- структурне балансування (підтримання такої структури активів і пасивів, яка дозволить перекрити збитки від зміни валютного курсу прибутком, одержуваним від цієї ж зміни в інших позиціях балансу);
- укладення зустрічних термінових і готівкових угод з купівлі-продажу валюти;
- довгострокова відмова від виконання / продовження раніше укладеної угоди;
- взаємозалік вимог і зобов'язань по операціях з одним контрагентом;
- укладання угод типу своп (укладаються за домовленістю двох банків на термін до 6 місяців, не створюють відкритої валютної позиції і тимчасово забезпечують банк необхідною валютою без ризику, пов'язаного зі зміною її курсу).

Лімітування – добровільне або обов'язкове обмеження величин відкритих валютних позицій банку відповідно до встановлених лімітів.

Розглянемо заходи попередження найбільш значимих банківських ризиків у вітчизняній економіці.

Кредитний ризик апріорі супроводжує весь комплекс кредитних відносин, які виникають у процесі здійснення певної кредитної угоди та надання позики потенційному клієнтові банку. Вивчаючи сутність кредитного ризику, необхідно чітко усвідомлювати, що його рівень безпосередньо пов'язаний із ефективністю системи управління процесом банківського кредитування [18, с. 246].

У цьому контексті кредитний ризик може бути визначений як грошовий вираз імовірного відхилення дійсності від очікуваних результатів унаслідок невизначеності реакції екзогенних і ендогенних чинників у відповідь на управлінські рішення, пов'язані з кредитуванням.

Оптимізація складу та структури портфеля кредитних вкладень дозволяє банку нівелювати негативний вплив кредитного ризику в цілому, мінімізувати його рівень за умови адекватного та достовірного врахування особливостей кожного індивідуального ризику в процесі управління ним [76, с. 40].

Методами попередження кредитного ризику можуть бути:

- лімітування, що передбачає встановлення обмежень на видачу окремих різновидів кредиту;
- резервування, тобто створення резервів щодо покриття можливих втрат внаслідок настання ризикових подій під час здійснення кредитного процесу;
- розподіл ризику шляхом його трансферу (перекладання) на інших учасників економічних відносин у процесі кредитування;
- диверсифікація, яка передбачає мінімізацію загального кредитного ризику шляхом нормування його структури за різними групами позичальників, а також відповідний розподіл резерву на покриття можливих втрат між цими групами;

- страхування ризику, яке передбачає його передачу та розподіл між суб'єктами страхового ринку при посередництві страхової компанії [68, с. 134].

Як додаткові методи, що забезпечують зниження кредитного ризику, навіть при реалізації пасивної стратегії управління ним, можна виділити лобіювання корпоративних інтересів та покращення інформаційного забезпечення (зокрема, за рахунок здобуття додаткової, в тому числі так званої інсайдерської, інформації).

Механізм управління депозитним ризиком банку має бути побудований на використанні системи моніторингу та прогнозування сезонної динаміки залишків коштів на депозитних рахунках.

Слід підкреслити, що зарубіжні банки в умовах зниження ставок за банківськими депозитами для стимулювання зростання попиту вкладників на цей вид послуг вийшли на ринок із пропозицією так званих «синтезованих» продуктів, які поєднують переваги інвестиційних та індексованих депозитів. Така інтеграція двох різновидів банківського продукту створює можливість для клієнтів збільшити доходність своїх вкладів порівняно із традиційним набором послуг [6, с. 301].

Поєднання в одному продукті двох різних інструментів фінансового ринку (банківського депозиту і паїв пайових інвестиційних фондів) забезпечує зниження загального депозитного ризику за рахунок ефекту портфельної диверсифікації.

До основних методів зниження фондового ризику відносяться:

- диверсифікація фондового портфеля;
- методи аналізу ефективності вкладень в цінні папери;
- створення резервів для можливих збитків;
- хеджування – страхування контрактів до несприятливої зміни цін, що передбачає поставки цінних паперів в майбутньому за фіксованими цінами.

Для попередження небажаних наслідків процентного ризику застосовуються такі методи [41, с. 90]:

- прогнозування рівня процентних ставок;
- аналіз процентного ризику;
- управління активами і пасивами;
- хеджування, проведення процентних свопів.

Основним завданням управління ризиками є підтримання прийнятних співвідношень прибутковості з показниками безпеки і ліквідності в процесі управління активами і пасивами банку, тобто мінімізація банківських втрат.

Необхідно відмітити, що одним із сучасних методів мінімізації банківських ризиків є контролінг, який успішно використовується в багатьох країнах світу.

Банківський контролінг покликаний створювати умови для успішного функціонування банку, виходячи з того, що прибуток — це не причина існування банку, а результат його діяльності, який у підсумку визначає ринок і на який прямо пропорційно впливають ризики. Прибуток створює гарантії для подальшого функціонування банку, оскільки лише прибуток і його накопичення у вигляді різноманітних фондів дає змогу обмежувати і переборювати ризики, пов'язані з функціонуванням банку [44].

Контролінг у функціональному аспекті виступає інтегрованою, цілеспрямованою системою інформаційно-аналітичної і методичної підтримки керівників банківських підрозділів у процесі планування, аналізу і прийняття управлінських рішень за всіма відкритими ризиковими позиціями. Банківський контролінг на кожному етапі ризик-менеджменту (стратегічного управління банківськими ризиками, ідентифікації, оцінки, управлінського впливу, аудиту та корегування) справляє свій специфічний вплив, має свою «нішу» у процесі приборкання банківських ризиків.

1.3. Страхування як метод зниження банківських ризиків

У вітчизняних банків є в даний час два основних способи боротьби з ризиками: створення і прийняття великої кількості внутрішніх інструкцій, методик і положень; формування резервного капіталу на покриття можливих втрат.

І перший, і другий варіант мають істотні недоліки, основний з яких – низька ефективність в умовах настання серйозних фінансових труднощів.

Існує третій варіант оптимізації банківських ризиків, що не отримав поки широкого визнання, але активно розвивається і набирає обертів протягом останніх років. Він дозволяє при настанні страхового випадку отримати банку фінансове відшкодування збитку – це страхування банківських ризиків.

В даний час страхування банківських ризиків стає все більш популярним. Адже наявність партнерських відносин між банком і надійною страховою компанією, що має високу фінансову стійкість, здатна істотно знизити ризики банків [3].

Даний альянс проявляється шляхом реалізації моделі банкострахування («bancassurance»), яка вперше з'явилася у Франції в кінці 70-х років, і означала продаж страхових послуг за допомогою банківської мережі розповсюдження.

В сучасних умовах банкострахуванням називають форми співпраці комерційних банків і страхових компаній шляхом перехресних продажів банківських і страхових продуктів через мережу банківських філій та відділень банку [7].

Банківське страхування перетворює банк на потужну фінансову організацію, яка здатна задовольнити найвибагливіших клієнтів завдяки наданню широкого спектра сучасних фінансових послуг. Мета взаємодії комерційних банків і страхових компаній реалізується шляхом отримання обоюдної вигоди за рахунок:

- пропозиції нових фінансових продуктів, що виникають на стику реалізації банківської і страхової діяльності;

- зниження собівартості транзакцій і інформаційних витрат;
- залучення додаткових клієнтів і посилення контролю над їх фінансовими потоками за допомогою глибокого маркетингового аналізу.

Страховання ж банківських ризиків зазвичай застосовують для запобігання наслідків впливу несприятливих факторів на банківську діяльність.

Практикою багатьох світових фінансових компаній доведено, що забезпечення виживання та стійкого розвитку неможливо здійснити в рамках традиційних методів через неможливість уникнення ризиків шахрайства та інших банківських ризиків. У цьому аспекті виникає потреба в пошуку певного фінансового інструментарію, головним з яких є страхування, що дозволяє зменшити до мінімуму банківські ризики, переводячи позапланові за терміном та розміром витрати на покриття можливих збитків, в розряд планових та доступних страхових платежів [43].

Страховий захист – право страхувальника на отримання страхового відшкодування відповідно до договору страхування. Кредитними організаціями усвідомлена можливість підвищення ефективності своєї діяльності при передачі відповідальності за другорядні ризики страховикам [69, с. 2].

Механізми страхування дозволяють перенести на страховика практично всі ризики, які можуть виникнути в процесі банківської діяльності.

Актуальність страхування в банківській справі обумовлена наступними причинами [71, с. 189]:

1. Високий рівень банківських ризиків в цілому і недостатня ефективність застосування традиційних способів їх зниження, включаючи вимоги НБУ.
2. В умовах економічної стабілізації багато банків, визначаючи довгострокову стратегію розвитку, готові взяти на себе підвищені

ризиків при наявності методологічного, методичного, інституційного та інструментального механізмів ефективного управління ними.

3. Привабливість ринку страхування банківських ризиків для страхових організацій, обумовлена його високою прибутковістю і, як наслідок, зростанням пропозицій страхових продуктів. Разом з тим страхування банківських ризиків є одним з найбільш ризикованих видів страхової діяльності, тому що працюючі в даному сегменті страхові організації повинні мати істотний запас фінансової стійкості та досвід співпраці з банками.
4. При придбанні страхового продукту у банків, у свою чергу, виникає необхідність оцінити ступінь надійності страхового захисту, що вимагає оволодіння відповідними інструментами та методами.

Необхідність банківського страхування обумовлена самою специфікою банківської діяльності та відповідними ризиками, природа яких полягає в невизначеності ситуації на вітчизняному та світовому ринках.

Як показано на рисунку 1.2. страхові компанії та банки взаємодіють за декількома напрямками. Ці форми взаємодії розрізняються за рівнем інтеграції, а також за обсягами операцій.

Рис. 1.2. Форми взаємодії страхових компаній і банківських установ [43]

Так, при страхуванні страховою компанією банку існує два основні шляхи – роздрібне та комплексне страхування. За таких умов страхова компанія для банку є дуже важливим партнером, адже придбання полісу страхування як фінансових, так інших ризиків є кроком до покращення роботи банківської установи та перенесення ризиків на страхову компанію.

Страхові організації здатні забезпечити страховий захист від ризиків, що виникають в діяльності банку. Зокрема, це стосується кредитних і операційних ризиків.

Для управління кредитними ризиками здійснюється [36, с. 69]:

- 1) підписання Банком договорів страхування ризику виникнення збитків, пов'язаних з невиконанням, неналежним виконанням контрагентом (контрагентами) Банку своїх зобов'язань за угодами, зв'язаних з кредитним ризиком;
- 2) висновок контрагентів Банку договорів страхування об'єктів майна (за винятком майнових прав), які виступають в якості забезпечення виконання зобов'язань за угодами, зв'язаних з кредитним ризиком, а також договорів страхування життя і здоров'я позичальників (поручителів) або договорів страхування ризику виникнення збитків позичальника, пов'язаних з невиконанням, неналежним виконанням зобов'язань контрагентом позичальника за угодою, здійсненої з використанням наданих Банком коштів, або зміною умов діяльності позичальника з незалежних від нього причин;
- 3) висновок контрагентів Банку договорів страхування відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язань перед Банком по операціях, зв'язаних з кредитним

ризиком (в разі якщо можливість страхування відповідальності за відповідними угодами передбачено законом).

Страхування може бути використано і щодо специфічних банківських ризиків як на комплексній основі (поліс комплексного банківського страхування), так і стосовно окремих видів ризиків (наприклад, страхування ризиків, пов'язаних з емісією та обігом платіжних карт, страхування професійної відповідальності службовців кредитної організації, страхування збитків від злочинів у сфері комп'ютерної інформації). Незважаючи на те, що ці сегменти займають досить невелику частку в загальному обсязі страхування ризиків банків, проте, зацікавленість банків в зниженні збитків, пов'язаних з шахрайством і з неправильно прийнятими рішеннями персоналу, все ж залишається високою [12].

Елементи системи банківського страхування можуть бути розділені на дві групи [69, с. 3]. Перша охоплює об'єкти страхування і ризики, загальні для всіх економічних суб'єктів. До другої групи належать об'єкти та ризики, обумовлені специфікою банківської діяльності.

Види страхування, якими банки користуються поряд з іншими підприємствами та організаціями – це страхування майна підприємств, страхування автотранспортних засобів і автоцивільної відповідальності, страхування співробітників від нещасних випадків, медичне страхування, страхування пенсій, інші види особистого страхування [45].

Банківське страхування, що враховує специфіку банківської діяльності, включає [63, с. 105]:

- страхування фінансових ризиків (страхування депозитів, ризиків непогашення кредитів, забезпечення кредитів, включаючи страхування життя позичальника і страхування застави, страхування банку від простою та ін.);
- страхування банків від злочинів (страхування від шахрайських дій персоналу і третіх осіб, від електронних і комп'ютерних злочинів, від несанкціонованих професійних дій співробітників банку);

– страхування професійної відповідальності співробітників банку.

У разі страхування відповідальності, об'єктом страхових відносин є не власність, якій може бути завдано збитків, а економічний інтерес в його грошовому вираженні. Мета страхування відповідальності полягає в компенсації витрат, які страхувальник повинен понести за законом або за рішенням суду на користь осіб, яким завдано збитків або шкоди [4].

Також, з метою мінімізації операційних ризиків, банки застосовують традиційні види особистого і майнового страхування, такі як страхування нерухомості, автопарків, життя і здоров'я співробітників банків. Найбільшу частку витрат на страхування займає добровільне медичне страхування співробітників банку.

На відміну від страхування цивільної відповідальності, страхування професійної відповідальності стосується насамперед роботодавців банку (Employer's Liability).

Існує страхування відповідальності вищого управлінського персоналу банку перед акціонерами за помилки при управлінні (D & O). Цей поліс покриває ризик випадкових подій, коли директор або керівний співробітник чесно працює, добре виконує свої обов'язки, проте допустив певний недогляд, помилку, які випадково привели до збитків організації [58].

Комплексне страхування банківських ризиків широко поширене за кордоном: це не тільки показник престижу, а й обов'язкова вимога в певних випадках. Прикладом даного виду страхування є поліс ВВВ. Поліс Bankers Blanket Bond (від англ. Комплексне банківське покриття) – основа комплексної страхової програми фінансових інститутів, яка передбачає захист від злочинів (розкрадань і шахрайства) і професійної відповідальності [58].

Воно було розроблено в штаті Нью-Йорк в 1916 р. Поліс комплексного банківського страхування є найважливішою складовою бізнесу у 98% міжнародних фінансових інститутів. Поліс ВВВ забезпечує відшкодування прямих збитків, завданих банку протиправними діями персоналу або третіх

осіб. На українському ринку страхування банків цей поліс зустрічається досить рідко.

Поліс передбачає покриття набору ризиків, які в принципі можуть страхуватися і окремо. Перевагою комплексності є технічна зручність для клієнта і значне здешевлення страхування в порівнянні з варіантом придбання покриттів відповідних ризиків окремо [39, с. 83].

Проаналізуємо докладніше зазначені основні умови страхування ВВВ і процес їхньої організації. Комплексне страхування банківських ризиків відповідно до світової практики та методології перестраховального ринку Ллойду надає захист від наступних ризиків банку:

- страхування кримінальних ризиків банку;
- страхування від комп'ютерних та електронних злочинів;
- страхування професійної невідповідальності.

Комплексне страхування кримінальних ризиків фінансових інститутів є основою страхування банку від злочинних дій. Цей вид страхування захищає від крадіжок зі зломом, підробки документів і ряду подібних злочинів, що здійснюються третіми особами. Разом з тим, комплексне страхування ризиків банку надає страхове покриття від злочинів, що вчинюються штатними співробітниками. Зазначені ризики є дуже розповсюдженими, адже згідно зі статистикою, якщо банківська установа стає жертвою злочину, то в 70—80 % випадків протиправні дії реалізуються за участю власного персоналу [71].

Страхування кримінальних ризиків фінансових інститутів рекомендовано купувати разом із супутнім полісом страхування від комп'ютерних злочинів, що захищає від збитків, які настали через проникнення третіх осіб у електронні системи банку. При цьому важливо відмітити, що страхування кримінальних ризиків фінансових інститутів не повинно розглядатись як стандартний страховий продукт — поліс може і повинен відбивати реальну необхідність захисту від певного ризику кожного конкретного клієнта. Об'єктами страхування є: нелояльність персоналу; цінне майно у приміщеннях страхувальника; транспортування цінного майна;

підробні чеки, цінні папери, фальшива валюта; приміщення банку та обладнання, що знаходиться в них; юридичні та судові витрати.

Є також поліс страхування від комп'ютерних злочинів (Electronic & Computer Crime, ECC). Він був розроблений для забезпечення захисту від ризиків несанкціонованого доступу в автоматизовані банківські системи, які використовуються для управління рухом грошових коштів між кредитними організаціями та їх клієнтами. Він служить доповненням до комплексного страхування фінансових установ [64, с. 216].

Таким чином, страхування як метод управління банківськими ризиками набуває все більшої затребуваності. В результаті взаємодії зі страховою компанією диверсифікується і мінімізується банківські ризики.

Поряд із загальноприйнятими методами зниження банківських ризиків, страхування набирає все більшої актуальності, оскільки є ефективним способом захисту банку від численних збитків, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризику. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє в разі реалізації ризику отримати реальне відшкодування збитків, збитків та інших неприємностей.

Важливо зазначити, що до банкострахування необхідно підходити не як до продажу додаткової або обов'язкової послуги до кредитних продуктів, а як до повноцінного каналу реалізації страхових продуктів, яким у перспективі виступатимуть банківські установи. Такі процеси вимагають розвитку платоспроможного, прозорого, клієнтоорієнтованого вітчизняного ринку банкострахування, який буде спроможним задовольнити вимоги й потреби суспільства та протистояти значним ризикам сьогодення.

Висновки до розділу 1

Специфіка банківських ризиків тісно пов'язана з сутністю банківської діяльності, яка переважно обумовлюється виконанням функцій фінансового посередництва на грошовому ринку. Банківська діяльність передбачає істотний рівень соціальної відповідальності, оскільки банки при здійсненні активних операцій переважно ризикують грошовими коштами клієнтів. З іншого боку, трансформація банками параметрів грошових коштів (валюта, строк, ставка і т.д.), у процесі їх перерозподілу, обумовлює ризиковий характер більшості банківських операцій.

При виборі методу зниження ризику комерційні банки використовують два підходи. Перший підхід є обов'язковим і заснований на дотриманні нормативних вимог регулюючих органів. Другий підхід заснований на

розробці і використанні власної системи методів управління ризиками в конкретному банку.

Визначено, що стійкість банківської системи залежить в значній мірі від якості управління ризиками. Неправильний підхід в цьому питанні може не просто привести до великих збитків, але й до закриття кредитної організації.

Основою функціонування ефективної системи управління банківськими ризиками є не лише науково-обґрунтована їх класифікація, а й правильне оцінювання та розробка методів їх зниження, що дасть змогу уникнути або значно зменшити неминучі втрати, що виникають у банківській діяльності.

Поряд із загальноприйнятими методами зниження банківських ризиків, страхування набирає все більшої актуальності, оскільки є ефективним способом захисту банку від численних збитків, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризику. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє в разі реалізації ризику отримати реальне відшкодування збитків та інших неприємностей.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРАКТИКИ СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні

Сьогодні страховий сектор в Україні досить динамічно розвивається, розширюючи перелік страхових послуг з добровільних видів страхування, підвищуючи вимоги до порядку створення діяльності страхових компаній та їх конкурентоспроможності, подальшої інтеграції країни у міжнародні структури та необхідністю залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань економічного розвитку.

Ринок страхових послуг продовжує утримувати друге місце за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Розглянемо динаміку розвитку страхових компаній у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Динаміка розвитку страхових компаній в Україні

Назва показника	Роки						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Кількість страхових компаній, од.	414	407	382	361	310	294	281
Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	21508	28661,9	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5
Обсяг страхових виплат, млн. грн.	5151	4651,8	5065,4	8100,5	8839,5	10536,8	12863,4
Активи страхових компаній, млн. грн.	56224,7	66387,5	70261,2	60729,1	56075,6	57381,0	63493,3

Джерело: складено на основі [50]

Хоча кількість страхових компаній щорічно зменшується, відмічається стійка тенденція щодо зростання валових страхових премій та чистих страхових премій. Таку тенденцію, можна пояснити тим, що скорочення компаній відбувається за рахунок ліквідації ненадійних та фінансово неспроможних страховиків. Також, однією з причин скорочення кількості СК є затвердження влітку 2018 р. Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) розпорядження №850 «Про Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика». Згідно з документом впродовж двох років страховики повинні сформувати додатковий запас ліквідності та очистити свої портфелі від неякісних активів.

Розглянемо структуру надходження валових страхових премій та проаналізуємо їхню динаміку (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Структура надходження валових страхових премій

Назва показника	2014	2015	2016	2017	2018
1	2	3	4	5	6
Валові страхові премії, млн.грн., з них	26767,3	29736,0	35170,3	43431,8	49367,5
– від страхувальників-фізичних осіб	9 519,9	10239,5	13 220,0	15 555,6	18 431,0
– від страхувальників-юридичних осіб	17247,4	19496,5	12 879,6	12 937,7	17 348,1
– від перестраховальників	-	-	9 070,7	14 938,5	13 588,4

Джерело: складено на основі [49; 50]

Загалом усі вище зазначені показники мають позитивну динаміку, та якщо проаналізувати їх більш детально, бачимо, що з 2017 року саме від страхувальників – юридичних осіб рівень валових премій збільшився на 25%. Від страхувальників – фізичних осіб зберігалася позитивна динаміка протягом усього аналізованого періоду. Таке різке збільшення страхових премій від страхувальників – юридичних осіб свідчить про те, що збільшується потреба й актуальність страхування серед підприємств та організацій, що також позитивно впливає на діяльність страхового ринку та основних його суб'єктів.

Щодо активів страхових компаній, з таблиці 2.1. ми бачимо стійке зростання до кризи 2014-2015 рр. Тоді, під впливом втрати контролю на частині території країни та девальвації національної грошової одиниці український фінансовий ринок вступив у нову фазу свого розвитку, яка характеризувалася перетворенням банківської системи в найбільш проблемну галузь української економіки.

В період 2014-2015 рр. активи страхових компаній різко впали на 13,5 % (з 70261,2 млн. грн. до 60729,1 млн. грн.). Їхнє падіння було зафіксовано і у 2016 році (7,6% у порівнянні з 2015 роком). Лише у 2017 році активи почали повільно зростати. Але, як ми бачимо з таблиці 2.1., навіть при тенденції до

збільшення у 2018 році активи страхових компаній досі не досягнули рівня 2014 року.

Проведений аналіз основних показників діяльності страхових компаній України свідчить про зміцнення тенденції до зростання обсягів вітчизняного страхового ринку. Серед позитивних чинників слід назвати стійке зростання обсягів страхових резервів та активів, що є необхідною умовою стабільного функціонування і розвитку страхового ринку.

Після банківської кризи 2014-2015 рр. ринок кредитування (в першу чергу споживчого) заново пожвавився і в даний час успішно функціонує. Як і раніше, банки проводять агресивну рекламу своїх кредитних продуктів, і в битві за клієнта все більш і більш знижують вимоги до позичальників. Але зараз вітчизняні банківські установи більш активно співпрацюють зі страховими компаніями. За такого співробітництва страхові компанії забезпечують 51 % сукупних активів банків, беручи на себе страхові зобов'язання з майнових інтересів банківської системи.

На рисунку 2.1. проведено аналіз динаміки чистих страхових премій та виплат за 2012-2018 рр.

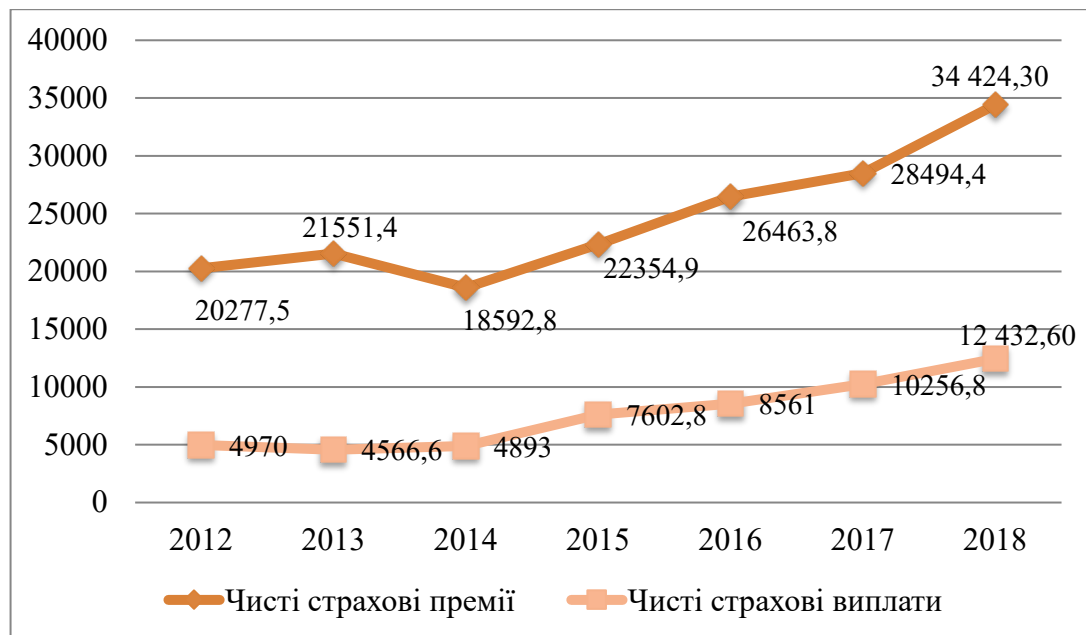

Рис. 2.1. Динаміка чистих страхових премій та виплат за 2012–2018 роки, млн. грн.

Джерело: [49;50]

Як видно з рис. 2.1. показники динаміки чистих страхових премій та виплат мають тенденцію до зростання.

Зазначимо, що протягом останніх років страхові компанії змінили інвестиційні пріоритети. Більшу частину своїх активів спрямовують на купівлю державних боргових цінних паперів. За січень-вересень 2017 року страхові організації наростили свої вкладення в облігації внутрішньої держпозики (ОВДП) на 1,1 млрд грн – до 6,1 млрд грн. На другому місці за абсолютним приростом корпоративні облігації – зростання сягнуло на 555,0 млн грн [79].

Акції деякою мірою втратили довіру страхових компаній. Останні скоротили інвестиційний портфель на 1,48 млрд. – до 7,1 млрд грн. Хоча частка акцій у структурі активів залишається найбільшою (20,2 %), незабаром ОВДП, в які вкладено 17,2 % грошей страховиків, можуть обігнати акції, якщо поточна динаміка збережеться надалі. Проте більшу частину грошей страховики акумулюють на банківські депозити. На депозити припадає третина активів – 11,8 млрд грн. Невеликий приріст цього портфеля (а саме 2,5 %) показує, що депозити дещо знизили свою прибутковість порівняно з облігаціями внутрішньої державної позики [79].

Як було зазначено раніше, у вітчизняній практиці страхування як інструмент зниження застосовується до двох видів ризиків: кредитного і операційного. Зараз в Україні, у більшості своїй послуги страхування кредитних ризиків зводяться до страхування предметів застав (страхування нерухомості, автомобілів і іншого майна боржників), страхування здоров'я і життя позичальників, іпотечне страхування [46, с. 107].

Серед страхових зобов'язань переважає автокредитування, споживче та іпотечне кредитування, а також страхування банківських ризиків [24].

Дослідження ринку банківського страхування, показало зростання чистих валових виплат по страхуванню кредитів та збільшення обсягу премій, що дає змогу стверджувати про підвищення ефективності функціонування

вітчизняних страхових компаній на ринку страхування банківських ризиків та адекватне державне регулювання зазначеного сегмента ринку (рис. 2.2.).

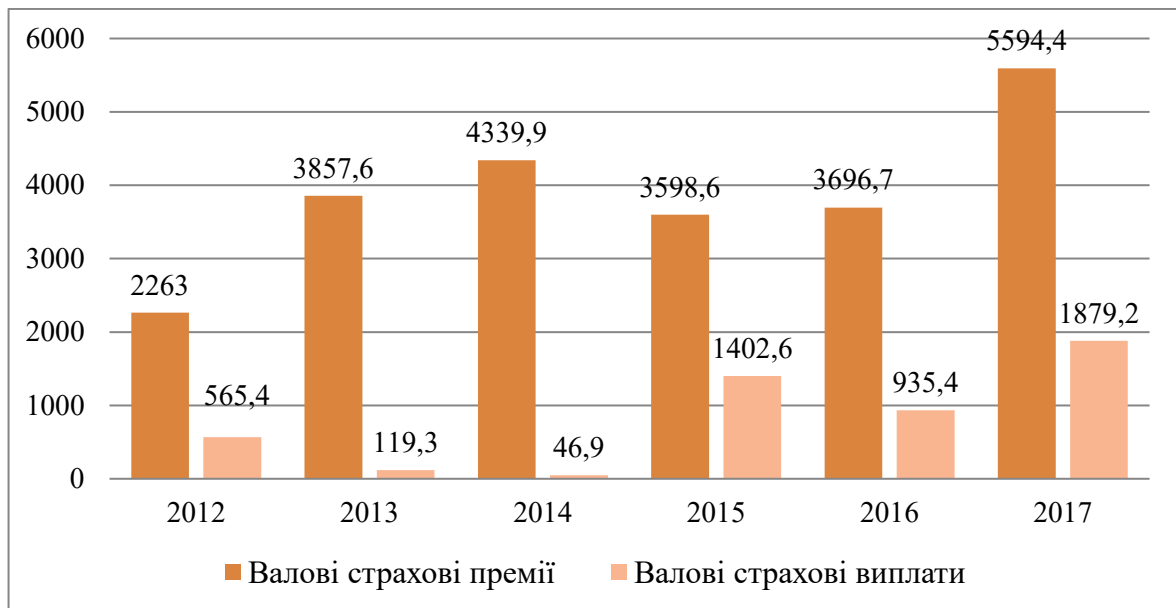

Рис. 2.2. Динаміка валових чистих страхових премій та виплат при страхуванні кредитів за 2012–2017 роки, млн. грн.

Джерело: [49;50]

Відмітимо, що 60% українського ринку знаходяться в ТОП-30 страхових компаній. Топові компанії будуть продовжувати зростати за рахунок злиття, пошуку нових інвесторів, банкрутства та відкликання ліцензій дрібних страховиків.

У таблиці 2.3. відмітимо найкращі страхові компанії банківських ризиків за підсумком 2018 року.

Таблиця 2.3.

Топ-10 страховиків банківських ризиків 2018 р.

Компанія/група компаній	Страхові премії, тис. грн
УНІКА ЖИТТЯ	363 844
АСКА-ЖИТТЯ	354 591
ТАС	127 483
МЕТ ЛАЙФ	69 676
РЗУ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	50 522
АХА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	30 532
ІНГО УКРАЇНА ЖИТТЯ	25 444
ФОРТЕ ЛАЙФ	7 968
КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	1 880

ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	1 032 381
-----------------------	-----------

Джерело: складено на основі [23]

Якщо оцінювати роботу страхових компаній «у лоб», за динамікою премій і виплат, то список лідерів буде цілком звичним. У топі – найбільші компанії з іноземним капіталом («АХА Страхування», «PZU Україна», «УНІКА», «ІНГО Україна», «Українська страхова група»), а також страховики-«старожили» з вітчизняним корінням, такі як СГ «ТАС», СК «АСКА», «Оранта», «Універсальна», «Інгострах». З відносно «молодих» гравців – хіба що компанія «Арсенал Страхування», яка росте стрімкими темпами вже декілька років поспіль [72].

Слід зазначити, що останні кілька років фінансовий сектор вітчизняної економіки перебуває у стані нестабільної ринкової кон'юнктури, яка чинить вплив на специфіку відносин банків і страхових компаній.

Науковці вважають, що на сьогодні для українських банків актуальним залишається покриття ризиків у споживчому кредитуванні, тобто ризиків у видачі кредитів для придбання товарів масового споживання, автомобілів, нерухомості.

2.2. Аналітична оцінка взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні

Вітчизняний фінансовий ринок, як і світовий, постійно підлягає суттєвим якісним та кількісним змінам, які створюють умови «важкої» структури ринку та посилення конкуренції між фінансовими установами. Як було визначено, необхідність страхування для кредитних організацій полягає в підвищеній ризикованості банківської діяльності. Зазвичай страхуються ті ризики, на які банк вплинути не може. Крім того, банки залучають страхові компанії для розширення продуктової лінійки та надання своїм клієнтам нових послуг.

Єдиний мінус використання страхування в банківській практиці – подорожчання продукту для клієнта або додаткові витрати для банку [18, с. 121].

До числа найважливіших завдань розвитку страхування банківських ризиків в Україні можна віднести: підвищення конкурентоспроможності українського ринку фінансових послуг на світовому ринку; підвищення рівня капіталізації кредитних організацій і їх інвестиційної привабливості; поліпшення якості банківських і страхових послуг. Розвиток ринку страхування банківських ризиків тягне за собою тісну співпрацю банків і страхових компаній.

В Україні досить давно створена і практикується система взаємодії комерційних банків та страхових компаній шляхом поступового об'єднання каналу продажів. На відміну від досвіду інших країн, в Україні співробітництво даних інститутів почалося в період, коли були досить незрілими сфери банківської і страхової діяльності, відповідно і цілі такої співпраці відрізнялися від західних аналогів [33, с. 58]. Первинною метою такого співробітництва було відкриття додаткових каналів продажу банківських і страхових продуктів, з метою збільшення прибутку, а не для підвищення ефективності окремих напрямків фінансової діяльності. Надалі, у міру розвитку ринкових відносин, дані союзи почали розвиватися і відбувся перегляд співробітництва в сторону взаємовигідних відносин і впровадження інноваційних програм.

Діловий тандем «банк – страхові компанії» дозволяє модифікувати банківські продукти в бік більшої гнучкості, щодо рівня прийнятого банком ризику, створювати нові види страхування, орієнтовані на страхування ризиків економічного характеру, створювати фактори, що визначають попит на банківські продукти і послуги страхування [34, с. 120]. У ході спільної діяльності банків і страхових компаній клієнт отримує максимально зручний, повний і відносно недорогий комплекс послуг, який може включати в себе страхові та банківські послуги, що доповнюють одне одного таким чином, щоб

у цілому продуктивність обслуговування максимально зросла. Працюючи розрізнено, ні банк, ні страхова компанія не здатні надати такого спектра послуг. Поряд з цим, досягається мета – забезпечення взаємної стабільності та надійності.

Користуючись послугами банків, страхові організації мають можливість ефективно управляти своїми фінансовими активами, в той час як банки також можуть користуватися послугами по ризик-менеджменту страхових компаній. Також банківські установи активно впроваджують механізми продажу страхових продуктів через свої філії.

Вперше в Україні банківське страхування було використано «Райффайзенбанк Україна» спільно з компанією «Інго-Україна» у 2005 році. Пізніше до цієї програми приєдналися страхові компанії «ПЗУ-Україна» та «АІГ Життя» [1, с. 8].

При продажі продуктів страхування кредитних і банківських операцій банками пропонувався додатковий сервіс клієнтам. Це забезпечувало їм вільний доступ до страхових продуктів, простий метод оплати і вигідне фінансове покриття. Також абсолютно необхідною умовою є пристосованість страхових продуктів до банківської мережі, тобто такі продукти повинні бути простими в андеррайтингу, а також легкими для розуміння як клієнтам, так і продавцям.

Хоча страхові компанії готові запропонувати широкий спектр продуктів банківського страхування, в Україні стрімкого розвитку набули продукти, характерні для співпраці між банківськими установами і страховиками у сфері обов'язкового і умовно-обов'язкового страхування. Дана специфіка розвитку в Україні викликана непоширеністю страхування, недосконалістю законодавства, недовірою клієнтів до страхових компаній, непрозорістю страхових послуг, а також неконкурентними діями з боку банків і страхових компаній.

Виділяють три форми взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні. Найпростішими формами є *assurbanking* та *bankassurance*.

Перша форма являє собою, надання банківських послуг через страхові компанії.

Bankassurance – це надання страхових послуг через банківські установи, а також надання банківських і страхових послуг через торговельні мережі. Продукти цього виду розділяють на прості й складні [67, с. 168].

В Україні спостерігається незначний розвиток класичної для Європи схеми bancassurance. Головною перешкодою на цьому шляху є загальна незрілість ринку [4].

До простих продуктів, що інтегруються у банківський продукт, можна віднести автоматичне страхування або додаткову опцію за вибором клієнта, що зазвичай продаються працівниками банку.

Складні продукти «bankassurance» продають переважно незалежно від банківського продукту працівники страхових компаній або спеціально підготовлені працівники банку.

Третьою формою взаємодії є більш складна форма страхування, що пов'язана зі страхуванням ризиків банків, а саме поліс BBB (Bankers Blanket Bond). До складних форм, також відносяться розробки комерційними банками нових джерел комісії із програм bancassurance [57, с. 142].

Страхова діяльність в банківській мережі часто починається з продуктів, які пов'язані з банківською діяльністю, наприклад, програм індивідуального страхування життя, страхування кредитних і банківських операцій (страхування заставного майна, споживчого кредитування, кредитних карток). Продаючи продукти зі страхування життя, банки збільшували свою частку активів з тривалим терміном застосування.

Сьогодні кожний український банк, як правило, співпрацює з декількома страховими компаніями, які надають висхідні продукти (КАСКО, майно, туризм, ОСАГО, коробкові продукти). Зазвичай, персонал банку використовуючи різноманітні інформаційні системи та адаптується до кожної з них.

У свою чергу, кожна страхова компанія змушена інвестувати кошти у розробку своєї власної інформаційної системи та утримувати персонал, що обслуговує її. А необхідність внесення будь-якої зміни у страховий продукт приводить до значних втрат часу. Страхові продукти тих страхових компаній, у яких немає власних веб-систем, змушені розраховувати та друкувати через EXCEL або інші «кустарні» інструменти. Коли ж банку необхідно отримати звітність про продаж договорів страхування по усіх страховиках, його працівники змушені консолідувати дані із систем усіх страховиків [72].

З 2016 року найбільшим державним банком України було розпочато пілотну експлуатацію платформи страхування EWA, що економить час та ресурси учасників взаємодії. Це сприяло широкому поширенню продажів полісів вітчизняних страхових компаній: АХА, ПРОСТО-страхування, Брокбізнес, УПСК, МетЛайф, ДІМ Страхування (Дніпрінмед) і Країна через єдиний інтерфейс EWA [65, с. 26].

Обидві сторони поєднують канали продажів і клієнтські бази, а також відкривають доступ до внутрішніх фінансових ресурсів один одного, завдяки чому підвищується ефективність діяльності обох секторів економіки. Взаємодія страхових компаній і банків по даному напрямку є взаємовигідним співробітництвом, оскільки дозволяє здійснити диверсифікацію послуг і каналів розподілу, мінімізувати ризики і підвищити надійність всіх фінансових операцій.

Взаємодія спонукає банки до злиття зі страховими компаніями. Одним з наслідків такої тенденції стало створення універсальних банків, що пропонують клієнтам різноманітні напрямки фінансової діяльності і, в тому числі, страховий. Це дозволяє формувати для клієнта комплексну послугу, а також заробляти не відсоткові прибутки [65, с. 327].

Станом на початок червня 2017 року в Україні було зареєстровано 26 банківських груп, у т. ч. 10 за участю страховиків та 9 небанківських, з них 7 за участю страхових компаній. Прикладом інтеграційного утворення на вітчизняному ринку є фінансово-промислова холдингова група «ТАС».

На думку представників управління фінансово-кредитних установ основним критерієм при виборі банком партнера серед страховиків є фінансова стійкість страхової компанії і її можливість своєчасно виконати свої зобов'язання. Крім того, для банків, що мають розвинену регіональну мережу, важлива наявність представництв страхової компанії-партнера в регіонах розташування філій банку. Також основною конкурентною перевагою страховика вважається вартість страхування: при інших рівних умовах перевага має та страхова компанія, яка пропонує найнижчу котирування по ризику, що страхується.

Кожний комерційний банк визначає порядок організації страхування банківських ризиків зі страховою компанією самостійно, проте всі банки дотримуються одних і тих же принципів взаємодії і вимог до страховиків, де головною метою виступає – вибір надійного партнера в особі страхової компанії і захист своїх ризиків.

Провівши аналіз критеріїв декількох українських банків, які вони висувують до страхових компаній, ми виділили головні з них (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4.

Критерії обрання банком страхової компанії та банку страховою компанією для взаємодії

Банки	Страхові компанії
1	2
Страхування застави у вигляді нерухомості, товарів на складі та в обороті, а також автотранспорту виключно в своїх кептивних компаніях, абанківські ризики у відомих стабільних універсальних страховиків. Приклади: Укргазбанк, Укрексімбанк	Потужні та відомі банки з достатнім стажем на банківському ринку
Обрання однієї-двох страхових компаній на вигідних для себе умовах(комісійна винагорода за агентські послуги, розміщення коштів страховика на депозитному рахунку в банку)	При менш ризикованому підході, співпраця з невеликим банком при страхуванні предмета застави.
Співпраця з багатьма універсальними компаніями, що займають лідируючі	При страхуванні банківських ризиків, таких як ризик неповернення кредиту

позиції в рейтингу страхових компаній Приклади: Приватбанк, Ощадбанк, Кредобанк	при споживчому кредитуванні, страхуванні фінансового ризику емітента платіжних карток, необхідна наявність у банку та його філіях професійної служби безпеки, технологія надання кредитів, їх забезпечення заставою, організація моніторингу трансакцій та інші аспекти організаційної роботи банку.
Прозахідний підхід акредитації страховиків, що мають здійснювати страхування предмета застави банку та своїх банківських ризиків.	Можливість банківською установою забезпечувати страховика певними обсягами страхових ризиків

Джерело: складено на основі [42]

Для цього відповідні форми звітності, а також інша інформація на вимогу банку надається страховою компанією у визначені терміни [11]:

- Форма №1 (баланс) станом на останню звітну дату;
- Форма №2 (звіт про фінансові результати) на останню звітну дату;
- Звіт про доходи та витрати страховика на останню звітну дату (за звітний період);
- Пояснювальна записка до звітних даних страховика на останню звітну дату (за звітний період);
- Аудиторський висновок (раз на рік);
- Звіти про результати перевірок страхової компанії Національною комісією з регулювання ринків фінансових послуг (в разі наявності);
- Інформація щодо позабалансових зобов'язань страхової компанії на останню звітну дату;
- Розшифровка окремих статей балансу на останню звітну дату;
- Інформація щодо 20 об'єктів страхування, за якими на компанію припадає найбільший обсяг власної (не перестрахованої) страхової відповідальності на останню звітну дату;
- Анкета для страхової компанії.

На основі отриманої фінансової звітності страхової компанії на останню звітну дату Департамент ризиків банку здійснює оцінку поточного фінансового стану страхової компанії. Оцінка здійснюється у 4 етапи:

Першим етапом є перевірка стоп-факторів діяльності страхової компанії. У разі, якщо стосовно певної страхової компанії має місце хоча б один з нижченаведених пунктів, на таку страхову компанію визначаються нульові ліміти та внутрішній рейтинг E [11]:

1. Страхова компанія не надає регулярно фінансову звітність банку;
2. Департамент банківської безпеки банку дав негативну оцінку ділової репутації страхової компанії;
3. Строк функціонування страхової компанії на страховому ринку України складає менше одного року;
4. Існують об'єктивні підстави вважати, що страхова компанія не виконує у повному обсязі свої зобов'язання перед клієнтами або банком;
5. Відсутнє перевищення запасу платоспроможності страхової компанії над нормативним значенням;
6. Аналіз звітності компанії свідчить про наявні ознаки маніпулювання щодо даних фінансової звітності.

Подальший аналіз проводиться в тому випадку, коли жоден з факторів, що наведені в даному пункті, не має місця.

Другий етап: оцінка достатності капіталу страхової компанії для покриття страхових ризиків.

Здійснюється постатейний аналіз активів страхової компанії. При цьому розглядається обсяг залишку кожної з статей активу та, в залежності від природи кожної статті, міри/ступеня її розкриття в звітності, здійснюється оцінка її справедливої вартості, тобто суми грошових коштів, які реально можна отримати внаслідок продажу даного активу на ринку.

Третій етап: коефіцієнтний аналіз страхової компанії та побудова її внутрішнього рейтингу. На основі розрахунку фінансових показників та

показників страхової діяльності визначається рейтинг страхової компанії. Перелік показників, що застосовуються для визначення рейтингу страхової компанії, та їх оптимальні значення залежать від сектору страхового ринку, до якої належить відповідна страхова компанія: сектор страхування життя або сектор видів страхування інших, ніж страхування життя [32, с. 78].

Фінансові показники (характеризують ліквідність активів, оптимальність структури активів та пасивів, ефективність діяльності тощо; розраховуються на основі звітних даних страховика).

На останньому, четвертому етапі проходить визначення лімітів співпраці із страховою компанією.

Ліміти співпраці із страховою компанією визначаються на основі інформації про її внутрішній рейтинг, оціночну платоспроможність за страховими зобов'язаннями, структуру страхового портфелю, а також рівень зовнішньої фінансової підтримки з боку материнської страхової компанії (у разі наявності такої) [52].

На основі цього аналізу банк висуває своє рішення щодо можливості та доцільності подальшої співпраці банку із досліджуваною страховою компанією.

Страхова компанія, в свою чергу, організовує свою роботу таким чином, щоб досягти максимальної зацікавленості банку в співпраці, надає широкий спектр послуг зі страхування ризиків банку, розробляє високо технологічні страхові продукти.

Останнім часом ряд державних банків став активно пропонувати програми страхування майна і життя, при цьому виступаючи лише посередником між клієнтами і страховими компаніями. Такий двосторонній зв'язок ефективно задовольняє запити всіх сторін.

Слід зазначити, що елементи взаємодії комерційних банків і страхових компаній можна умовно розділити на дві групи. В першу групу включаються узагальнені об'єкти страхування і ризики, актуальні практично для будь-якого фінансового інституту. До другої групи включаються узагальнені об'єкти і

ризика, актуальні для специфіки банківської діяльності. Існують також узагальнені види страхування, які можуть бути застосовні як для банків, так і для інших фінансових організацій. Зокрема:

- об'єктом страхування можуть виступати будівлі і споруди, предметом – можливе руйнування та пошкодження, причиною якого стали стихійні лиха, протиправні дії третіх осіб та інші випадкові події;
- об'єктом страхування може виступати майно банків, предметом – можлива його втрата, загибель або пошкодження, причиною яких стають пожежі, стихійні лиха, вибухи, протиправні дії третіх осіб та інші випадкові події;
- об'єктом страхування можуть виступати комп'ютери, оргтехніка та інше електронне обладнання, предметом – можливі поломки, пошкодження, загибель або втрата, причиною яких стали пожежі, вибухи, підтоплення водою, викрадення, протиправні дії третіх осіб, технічна несправність, конструктивні недоліки, вплив електричного струму та інші події;
- об'єктом страхування можуть виступати автотранспортні засоби, що належать банкам, предметом – можливе пошкодження, причиною виникнення якого стають дорожньо-транспортні пригоди, пожежі, викрадення, протиправні дії третіх осіб та інші випадкові події;
- об'єктом страхування може виступати громадянська відповідальність банків, предметом – збиток, заподіяний третіми особами транспортних засобів, нерухомості та іншого майна;
- об'єктом страхування можуть виступати співробітники, предметом – можливі нещасні випадки, пенсії та інші особисте страхування [72].

Саме тому, виникає необхідність взаємодії комерційних банків та страхових компаній для зниження наслідків настання перерахованих вище подій і ризиків. Це дозволить підвищити активність страховиків афілійованих з банками; спрямувати зусилля страховиків на інвестиційне страхування життя, страхування майна і проводити змішане страхування життя.

Активне співробітництво на основі функціонального призначення, як учасників фінансового ринку, також базується на попереджувальній функції страхування – страхові компанії приймають на себе ризики і фінансують можливі збитки банків для більшості видів діяльності яким притаманний високо ризиковий характер. Середні обсяги страхових премій, сплачених банками страховим компаніям, в десятки разів перевищують виплати зі страхування промислових чи торговельних підприємств [51, с. 58].

З метою узагальненої демонстрації форм і способів банківської та страхової взаємодії в таблиці 2.5. було сформовано комплексний перелік основних переваг взаємодії для кожної із фінансових установ.

Таблиця 2.5

Аналіз переваг взаємодії банків та страхових компаній України

Переваги (додаткові можливості) взаємодії для	
1	2
банків	страхових компаній
Збільшення обсягів обслуговування в результаті поєднання банківських і страхових продуктів (в одному місці); надання поряд із класичними видами нетрадиційних банківських послуг	Розширення клієнтської бази, в результаті отримання інформації про фінансовий та соціальний стан споживачів та доступ до різних соціальних груп – клієнтів банку
Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів, створення взаємних фондів та використання спільних інформаційно-збутових каналів	Скорочення витрат на організацію з надання певних страхових послуг і на утримання агентської мережі, зниження собівартості трансакцій між партнерами
Створення джерел для отримання додаткового прибутку від комісійного, посередницького та консалтингового обслуговування страхових компаній та їх клієнтів, утримання клієнтів та	Збільшення обсягів продажів в результаті звернення до обов'язкового страхування при наданні банками кредитів та інших видів банківських послуг, розширення асортименту послуг

диверсифікація власної діяльності в цілому	
Досягнення синергетичного ефекту в результаті корпоративного об'єднання фінансових установ різних сегментів ринку (створення холдингів, конгломератів), подолання законодавчих обмежень щодо доступу банків на ринок страхових послуг	Забезпечення конкурентних переваг шляхом використання для доступу до клієнтів, які знаходяться на територіях де відсутні пункти продажу страховика мережі банківських територіально-відокремлених підрозділів (філій, відділень)

Джерело: складено на основі [60, с. 120]

Крім зазначених в табл. 2.5, також можна назвати ряд чинників, що слугують аргументами при прийнятті рішень про інтегровану діяльність двох установ різних сегментів фінансового ринку: ріст рівня капіталізації бізнесу,

Виділивши переваги взаємодії, у таблиці 2.6. проаналізуємо переваги, недоліки, загрози й ризики з позиції банківських установ та страхових організацій при їх взаємодії (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Аналіз переваг і недоліків взаємодії банків і страхових компаній

З позиції банків	
1	2
Переваги	Недоліки
Збільшення обсягів обслуговування. Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів. Отримання конкурентних переваг за рахунок консолідації фінансових ресурсів. Гарантійне повернення кредиту у випадку знищення заставного майна. Отримання нової депозитної бази. Збільшення асортименту пропонованих послуг. Висока рентабельність інвестицій	Додаткове навантаження на клієнта. Короткострокове збільшення витрат. Збільшення кількості довгострокових витрат. Інвестиції мають переважно довгостроковий характер та обмежену ліквідність
Потенційні вигоди	Загрози
Максимізація задоволення клієнта. Формування образу банку як частини фінансової групи. Оптимізація кредитних ризиків банку	Зв'язок ефективності банківського інституту із успішністю страхової компанії. Відсутність розуміння нового типу послуг у працівників банку. Ринкові та інвестиційні ризики

Продовження табл. 2.6.	
3 позиції страхових компаній	
Переваги	Недоліки
<p>Розширення клієнтської бази для дистрибуції для своїх фінансових продуктів.</p> <p>Скорочення витрат на організацію з надання певних страхових послуг і на утримання агентської мережі</p> <p>Залучення фінансово-потужного партнера.</p> <p>Збільшення різноманіття пропонованих фінансових послуг</p> <p>Забезпечення конкурентних переваг шляхом використання для доступу до клієнтів, які знаходяться на територіях де відсутні пункти продажу страховика.</p>	<p>Короткочасне зростання видатків.</p> <p>Необхідність розміщення значних коштів на депозиті партнера. Відсутність диверсифікації джерел збуту. Залежність від ситуації на кредитному ринку</p>
Потенційні вигоди	Загрози
<p>Отримання лояльного клієнта. Фінансова допомога. Можливість отримання значної частки ринку. Можливість доступу до баз даних.</p>	<p>Тиск банківської установи. Повна залежність від видачі кредитів. Обмеження для інвестицій страховика</p>

Джерело: [48, с. 87].

Провівши аналіз переваг та недоліків, можливих вигід та загроз взаємодії таких фінансових інститутів, як страхова компанія та банківська установа було встановлено, що співпраця банківського та страхового бізнесу, зважаючи на значну собівартість, є надзвичайно вигідною для обох учасників процесу інтеграції. Оскільки на сучасному етапі розвитку українська банківська система й економіка загалом, сформована таким чином, що саме банківська установа отримує значну частку фінансових прибутків від розміщення фінансових резервів страхової компанії. Водночас для страховика вигода носить нематеріальний характер – зростання частки ринку, що в довгостроковій перспективі повинно зрівняти вагомість обох учасників.

Отже, взаємодія банків і страховиків є важливим для сучасного фінансового ринку. Переваги в побудові довгострокових відносин з банками зможуть отримати тільки ті страхові компанії, які готові до інноваційним

видам співробітництва та пропонують унікальні умови по впровадженню спільного бізнесу.

2.3. Проблеми співпраці банків та страхових компаній в сучасній Україні та шляхи їх вирішення

Сучасними тенденціями розвитку світової економіки є посилення ролі фінансових посередників, розширення та поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між ними, універсалізація діяльності фінансових установ на світовому ринку фінансових послуг. Найбільш помітним явищем світового масштабу є банківсько-страхова інтеграція, рівень якої впливає на характер розвитку фінансового сектору залежно від фази економічного циклу, на якому знаходиться держава.

Конкуレントоздатність фінансового сектору будь-якої країни обумовлюється, перш за все, ефективною діяльністю банків та страхових компаній як найбільш масштабних інвесторів у реальний сектор економіки.

Через кооперацію головної діяльності, консолідацію каналів збуту, інтеграцію організаційних структур та капіталу учасники фінансових груп забезпечують себе більш швидким та гнучким доступом до світових фінансових ресурсів, на відміну від ситуації. Коли вони функціонують незалежно один від одного. Така співпраця забезпечує ефективний розвиток фінансового сектору економіки та сприяє економічному зростанню в цілому

Аналіз динаміки страхування банківських ризиків виявив, що максимальне значення страхування банківських ризиків в загальному обсязі збуту страхових продуктів в Україні сягнуло 28,5 % у 2008 році, у 2013 р. – 14,3 % [32] і протягом 2008–2016 рр. знизилося в 4 рази до 7,1 % (рис. 2.4).

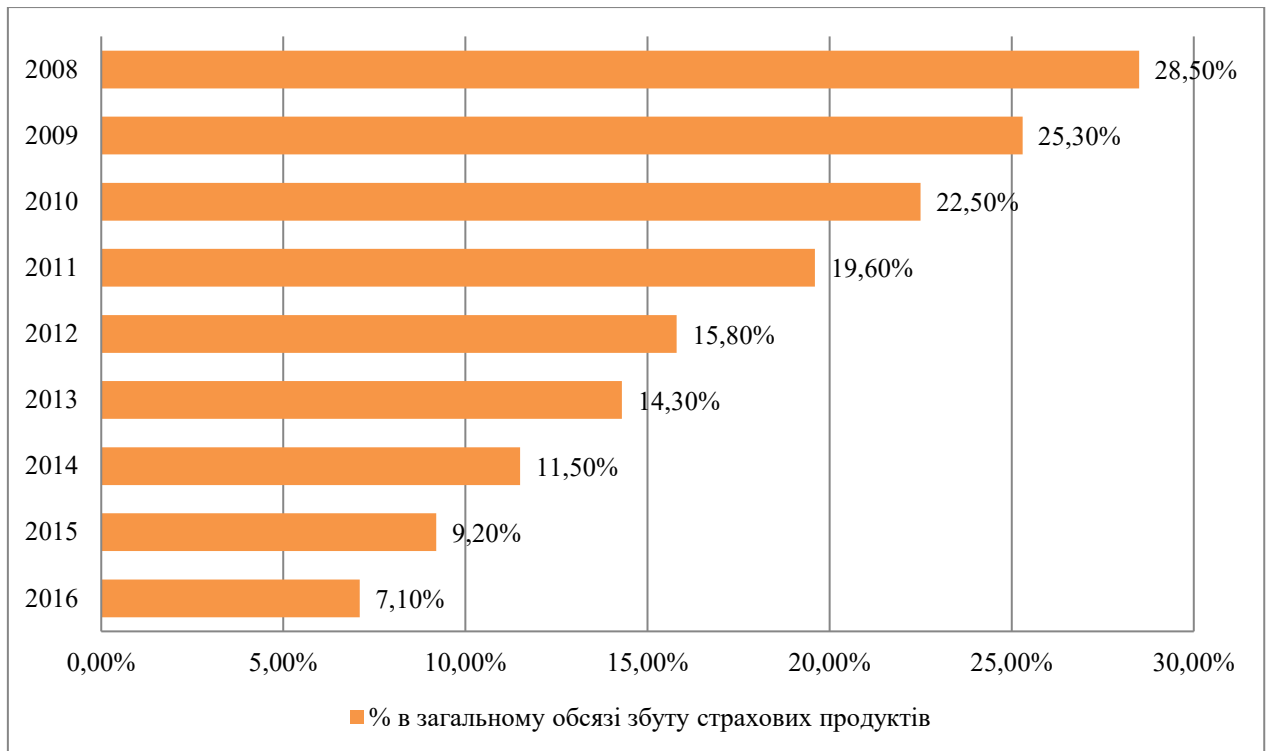

Рис. 2.4. Динаміка страхування банківських ризиків в Україні протягом 2008–2016 років

Джерело: [22, с. 55]

З рис. 2.4. видно, що протягом 2008-2016 рр. в Україні у відносинах між певною кількістю банківських установ і страхових компаній у контексті страхування банківських ризиків спостерігаємо стагнацію.

Зменшення страхування банківських ризиків пояснюється тим, що протягом тривалого періоду на страховому ринку склалася практика інвестування майже всіх активів у депозити. По-перше, діяльність багатьох страхових організацій ґрунтувалась саме на взаємодії з банками, і депозити були обернено пропорційною «платою» за співпрацю. По-друге, банківські вклади залишалися найбільш стабільним інструментом отримання доходів. Однак останніми роками в умовах дестабілізації банківської сфери, страхові компанії втратили в неплатоспроможних банках близько 3 млрд грн. Це змусило страховиків здійснювати пошук більш надійних альтернатив інвестування.

Низькі значення рівня банківсько-страхової інтеграції пов'язані з певними проблемами, що виникають у сфері організації інтеграційних відносин. Тому, визначимо ключові проблеми, що стримують розвиток страхування банківських ризиків в Україні:

- законодавчі: нормативно-правове забезпечення діяльності зазначених інституцій, питання ефективного регулювання та нагляду щодо їх функціонування;
- кон'юнктурні (ринкові): значний ступінь залежності страхових компаній від банківських установ; гарантія фінансової надійності, невідповідність розмірів страхових і банківських операцій; фінансова нестабільність страхових компаній, що є перешкодою до прийняття на страхування ризику банків, питання перестраховування зобов'язань;
- проблеми інформаційно-технологічної сфери: технічне програмне забезпечення банківських установ не завжди призначено для продажу страхових продуктів та послуг; низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками;
- проблеми у сфері організації взаємовигідних відносин з клієнтами: низький рівень прозорості акредитації страхових компаній у банках, відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків зі сторони страхових компаній тощо.

На сучасному етапі розвитку інтеграційних взаємозв'язків між фінансовими посередниками в Україні особливо гостро постають проблеми насамперед законодавчого рівня, оскільки саме проблеми раціонального та ефективного регулювання, нормативного забезпечення діяльності банківських і страхових установ у складі інтеграційних об'єднань є найбільш нагальними.

Для вирішення цієї проблеми, першочерговим завданням Національного банку України та Національної комісії, що виконує державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, має бути підвищення ефективності

функціонування системи контролю та нагляду за роботою банків і страхових компаній, що є учасниками інтеграції. Так, вирішення наявних проблем у сфері організації банківсько-страхової інтеграції в Україні сприятиме, з одного боку, збільшенню прозорості інтеграційних взаємозв'язків між банківськими установами та страховими компаніями, з іншого – між ними та їхніми клієнтами; максимальній захищеності страхових компаній від впливу на їхню діяльність кризових явищ банківської системи. Загалом це дозволить згладжувати коливання в розвитку всього фінансового сектору вітчизняної економіки.

Питання фінансової стабільності страхових організацій, часто виникає при постійному невиконанні ними зобов'язань перед партнерами, недотриманні страховиками власних гарантій та інших порушеннях та залишається однією з найважливіших проблем в даній сфері діяльності на сьогоднішній день. Перевірка фінансової стійкості страхових компаній самими страхувальниками, також як і надійність наданих ними відомостей, є досить складною справою. Про якісне виконання своєї роботи перед клієнтами може свідчити співвідношення зобов'язань і активів страхової компанії [76, с. 46].

Питання перестрахування зобов'язань страхових компаній у разі дефіциту резервних коштів для погашення своїх фінансових зобов'язань перед партнерами також є досить важливою проблемою. Потенційні клієнти повинні бути в курсі, чи є у страхової організації, з якою вони бажають укласти контракт, договір перестрахування з більшою страховою компанією, в основному закордонною [75, с. 270]

Також, зауважимо, що на сьогоднішній день страховий ринок розвинений набагато менше ніж банківський. Найчастіше активи великих банків в десятки разів перевищують активи страхової компанії, це свідчить про те, що страхові компанії не в змозі покрити застраховані ризики банків, особливо якщо мова йде про комплексне страхування.

Часто страховики укладають договори страхування ризиків банку на умовах розроблених ними загальних правил страхування. Це говорить про відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків. Багато страхових компаній видають під виглядом страхування ризиків, страхування зовсім інших операцій, що не мають прямого відношення до банку [28, с. 26].

Найбільш болючою є проблема конфіденційності та захисту інформації про клієнтську базу, яка досить часто передається банками страховим компаніям у процесі здійснення спільної діяльності. Існуюче законодавство в Україні жорстко регулює конфіденційність інформації про клієнтів, яка в межах банківської таємниці не може бути оприлюднена третім особам (у тому числі і страховим компаніям). Одна така заборона досить часто порушується фінансовими посередниками, враховуючи практичну відсутність системи відповідальності за таке правопорушення. Розробка та прийняття додаткових регулюючих положень, що захищає клієнтів у процесі банківсько-страхової взаємодії, дозволяє збільшити гарантії з боку регулюючих органів щодо недопущення примусового підписання угод страхування при використанні будь-яких послуг банку.

У цьому контексті практично невирішеною є проблема недостатньої прозорості акредитації страхової компанії в банках. В Україні даний процес переважно залежить не від об'єктивного фінансового стану та репутації страхової компанії, а від лояльності банку до неї, розміру комісійних винагород та обсягу страхових ресурсів, що розміщуються в конкретному банку на депозитних рахунках. Ось чому акредитація не виконує свою головну функцію – підтвердження довіри до акредитованих страхових компаній з боку банків з метою захисту прав споживачів [61, с. 44].

Сьогодні однією з негативних тенденцій страхування є те, що українські банки не застосовують комплексний підхід до страхування своїх ризиків, а страхують окремі операційні ризики. Це, в свою чергу, обумовлено рядом проблем, що виникають в процесі страхування банківських ризиків.

Однією з таких проблем є те, що при страхуванні своїх ризиків банки найчастіше використовують не комплексний підхід через його високу вартість, а страхують нелояльність співробітників банку, майно та інші окремі категорії. Однак застосування комплексного страхування фінансово вигідніше, ніж страхування всіх ризиків окремо. Страхові поліси є взаємодоповнюючими і ризики, які покриваються по одному виду страхування, виключаються з інших [мировою]

У багатьох банках України страхування операційних ризиків здійснюється за залишковим принципом. Такі банки, звичайно ж, звернуться до страхування в разі виникнення загрози серйозних збитків, але застрахують лише той операційний ризик, який несе найбільше загрозу. Про комплексне страхування в даному випадку навіть не йде мови.

У багатьох банків потреба в комплексному страхуванні виникає лише в тому випадку, коли вартість комплексного страхування виявиться набагато нижче, ніж витрати, понесені на забезпечення необхідного захисту за даними ризикам. В іншому випадку безліч вітчизняних банків укладає договори страхування тільки по окремих ризиках, не забезпечуючи себе комплексним захистом.

Однією з найбільш значних проблем, що виникають при комплексному підході банків до страхування своїх ризиків є низький рівень довіри кредитних організацій до страхових компаній. При укладанні договору страхування, страхова компанія повинна провести аналіз захищеності банку від ризику, для того щоб оцінити основні механізми управління ризиками фінансового інституту і надати рекомендації щодо поліпшення безпеки. Такий аналіз повинен проводитися незалежною українською або зарубіжною компанією. Незважаючи на те, що перевірка проводиться не тільки в інтересах страхової компанії, а й в інтересах самого клієнта, кредитні організації не хочуть давати доступ до особистої інформації, бояться витоку інформації, оскільки при укладанні договору страхування їм необхідно надати відомості з документообігу і внутрішнім бізнес-процесом [61, с. 45].

Банки, які все ж наважуються на комплексне страхування і погоджуються на виконання всіх обов'язкових умов супроводжуючих його, дуже ретельно підходять до відбору страхових компаній, тому далеко не кожен страховик може стати партнером банку. За останні роки акредитацію банками могли пройти тільки ті страховики, які володіли високою фінансовою стійкістю. Визначити рівень фінансової стійкості страхової компанії і достовірність наданих нею відомостей банку дуже складно, що обумовлює високий ступінь недовіри кредитних організацій.

Проаналізувавши проблеми, що виникають при комплексному страхуванні банківських ризиків необхідно виділити вигоди, які отримують банки при його застосуванні:

- відсутня необхідність в створення резервів на можливі втрати внаслідок реалізації застрахованих ризиків, що дозволяє поліпшити якість кредитного портфеля і забезпечити його надання на більш вигідних для клієнтів умовах, в свою чергу це дозволить розширити клієнтську базу;
- при страхуванні своїх ризиків банки мають можливість збільшити обсяги здійснюваних банківських операцій;
- знижується потреба в підтримці капіталу для покриття застрахованих ризиків;
- банк має можливість значно знизити витрати на забезпечення постійного управління ризиками системою внутрішнього контролю;
- наявність договору страхування підвищує імідж банку, допомагає залучати клієнтів і інвестиції, оскільки знижує ризик його неплатоспроможності і банкрутства.

З огляду на всі переваги від застосування комплексного страхування банками своїх ризиків необхідно розробити пропозиції щодо вдосконалення цього процесу і розробити модель реалізації комплексного страхування банківських ризиків.

Для того, щоб придбати страхові поліси комплексного страхування могли дозволити собі не тільки великі банки, що працюють на зовнішніх фінансових ринках, або мають велику кількість підрозділів по всій країні, а й кредитні установи середнього і малого розміру, страховим компаніям необхідно застосовувати ряд заходів спрямованих на регулювання питання страхування ризиків [27, с. 152].

Актуальним на сьогоднішній час стає законодавче регулювання страхування банківських ризиків. З досвіду інших країн видно, що вимоги держави до банків в обов'язковому порядку застрахувати свої ризики носить позитивний характер і позитивно відбивається не тільки на банківському секторі країни, а й на економіці.

Тому, необхідно на державному рівні за допомогою нормативно-правових актів врегулювати питання страхування ризиків банку і розробити єдині вимоги до страхування банківських ризиків, що дозволить підвищити рівень відповідальності страхових компаній та знизити кількість випадків, коли страхова компанія займається демпінгом.

Також на державному рівні повинні регулюватися відносини кредитної організації і страхової компанії, безпосередньому регулюванню повинна підлягати відповідність об'єму активів банку, який вирішив застрахувати свої ризики і об'єму активів страхової компанії, яку вибирає банк. Необхідно розробити комплексні групи, яким будуть характерні банки і страхові компанії певного розміру з відповідним обсягом активів і затвердити вимоги до них нормативно-правовими актами.

З метою мінімізації валютних ризиків банку необхідно забезпечити постійну участь органів управління в процесі організації і функціонування системи управління ризиками, а також сформувати чіткий розподіл повноважень з управління ризиками [40, с. 91]. Банкам необхідно застосовувати комплексний підхід до ризик-менеджменту банку. Для цього банки повинні усвідомити необхідність управляти ризиками, як одного з

ключових завдань і здійснювати управління не за залишковим принципом, а паралельно з іншими ключовими завданнями.

Щоб забезпечити привабливість для банків комплексного страхування ризиків, страховим компаніям також необхідно вживати заходів.

Роботу зі страховими компаніями, що спеціалізуються на страхуванні банківських інтересів, необхідно розробляти і пропонувати страхувальнику оригінальні, розроблені спеціально для банку або його клієнтів правила страхування. У таких правилах повинні відображатися всі особливості страхування банківських інтересів..

Перевагою для страхової компанії буде укладення договору перестрахування своїх зобов'язань із закордонною страховою компанією, це дозволить підвищити рівень довіри банку до страховика і забезпечити виконання своїх зобов'язань, у разі недостатності резервних коштів, для їх погашення [12].

Вирішення вказаних проблем практично є неможливим у короткостроковій перспективі, і, відповідно, вимагає реалізації адекватних стратегічних програм розвитку фінансового сектору економіки в цілому, страхового та банківського бізнесу, зокрема.

Висновки до Розділу 2

У другому розділі нами було проаналізовано сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні. Визначено, що хоча кількість страхових компаній щорічно зменшується, відмічається стійка тенденція щодо зростання валових страхових премій та чистих страхових премій. Таку тенденцію, можна пояснити тим, що скорочення компаній відбувається за рахунок ліквідації ненадійних та фінансово неспроможних страховиків. Дослідження ринку банківського страхування, показало зростання чистих валових виплат по страхуванню кредитів та збільшення обсягу премій, що дає змогу стверджувати про підвищення ефективності функціонування вітчизняних страхових компаній на ринку страхування банківських ризиків та адекватне державне регулювання зазначеного сегмента ринку.

Далі було проведено аналітичну оцінку взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні. Провівши аналіз критеріїв декількох українських банків, які вони висувають до страхових компаній, ми виділили головні з них. Визначено, що елементи взаємодії комерційних банків і страхових компаній можна умовно розділити на дві групи. В першу групу включаються узагальнені об'єкти страхування і ризики, актуальні практично для будь-якого фінансового інституту. До другої групи включаються узагальнені об'єкти і ризики, актуальні для специфіки банківської діяльності.

Провівши аналіз переваг та недоліків, можливих вигід та загроз взаємодії таких фінансових інститутів, як страхова компанія та банківська установа було встановлено, що співпраця банківського та страхового бізнесу, зважаючи на значну собівартість, є надзвичайно вигідною для обох учасників процесу взаємодії. Оскільки на сучасному етапі розвитку українська банківська система й економіка загалом, сформована таким чином, що саме банківська установа отримує значну частку фінансових прибутків від розміщення фінансових резервів страхової компанії. Водночас для страховика

вигода носить нематеріальний характер – зростання частки ринку, що в довгостроковій перспективі повинно зрівняти вагомість обох учасників.

Визначено ключові проблеми, що стримують розвиток страхування банківських ризиків в Україні, а саме: законодавчі: нормативно-правове забезпечення діяльності зазначених інституцій, питання ефективного регулювання та нагляду щодо їх функціонування; кон'юнктурні (ринкові): значна ступінь залежності страхових компаній від банківських установ; гарантія фінансової надійності, невідповідність розмірів страхових і банківських операцій; фінансова нестабільність страхових компаній, що є перешкодою до прийняття на страхування ризику банків, питання перестраховування зобов'язань; проблеми інформаційно-технологічної сфери: технічне програмне забезпечення банківських установ не завжди призначено для продажу страхових продуктів та послуг; низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; проблеми у сфері організації взаємовигідних відносин з клієнтами: низький рівень прозорості акредитації страхових компаній у банках, відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків зі сторони страхових компаній тощо.

Вирішення вказаних проблем практично є неможливим у короткостроковій перспективі, і, відповідно, вимагає реалізації адекватних стратегічних програм розвитку фінансового сектору економіки в цілому, страхового та банківського бізнесу, зокрема.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ НА ПРИКЛАДІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ «ПРОВІДНА»

3.1. Аналіз діяльності страхової компанії «Провідна»

Свою діяльність ПрАТ СК «Провідна» на страховому ринку України почала з 1995 року. В приватному акціонерному товаристві 99,999% акцій належить ІС Ukraine B.V. (місто Нідерланди).

Предметом безпосередньої діяльності є страхування, перестраховування, співстрахування і фінансова діяльність у межах визначених Законом України «Про страхування» [15]. Також, компанія має право здійснювати інші види діяльності, що передбачені законодавством України. ПрАТ СК «Провідна» має право самостійно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність у будь-якій сфері, пов'язану з предметом її діяльності. Компанією здійснюються посередницькі послуги на страховому ринку, пов'язані з оцінкою страхових ризиків, визначення розміру страхових відшкодувань тощо.

Місія ПрАТ СК «Провідна» оснований на зберіганні та піклуванні про добробут кожного жителя України, пропонуючи доступні, необхідні та якісні страхові продукти.

Працюючи 25 років на вітчизняному ринку ПрАТ СК «Провідна» є універсальною та однією з найбільших страхових компаній. Її регіональна мережа включає 24 філії, 22 Центри клієнтського сервісу, що розташовуються по всій території України, забезпечуючи роботою понад 2 000 співробітників. Для кращої підтримки своїх клієнтів в ПрАТ СК «Провідна» є власний контакт-центр.

Головний офіс включає в себе фінансовий відділ, відділ роботи з персоналом, правління, відділ правової підтримки та інші.

Система управління ризиками ПрАТ СК «Провідна» передбачає ідентифікацію і специфікацію ризиків, визначення цілей і методів управління ризиками, формування і розвиток власне операційної системи управління ризиками.

Ризик-менеджмент ПрАТ СК «Провідна» складається з 4 основних етапів [15]:

1. Ідентифікація ризиків: ідентифікація ризиків по сферах (напрямах) виникнення;
2. Оцінка ризиків: оцінка ймовірності настання певних загроз (ризиків) і наслідків їх реалізації;
3. Управління ризиками: вибір інструментів і методів управління ризиками;
4. Моніторинг і контроль: оцінка поточних змін ризиків, ефективності проведення заходів впливу на ризики

ПрАТ СК «Провідна» пропонує своїм клієнтам більш як 80 страхових продуктів із форм обов'язкових та добровільних видів страхування, обслуговуючи фізичних та юридичних осіб, як роздрібна страхова компанія, представників малого та середнього бізнесу, підприємства різних галузей економіки, корпорації, холдинги і фінансові групи [15].

Великий спектр послуг зі страхування дає можливість клієнтам вибрати для себе максимально відповідну програму по страхуванню. Це величезний плюс для компанії, так як зростання пропозицій дає зростання попиту на страховому ринку. До того ж, ПрАТ СК «Провідна» дає можливість вибрати відразу кілька пакетів опцій для програми, що дозволяє максимально позбавити клієнта від будь-яких ризиків.

Найбільш популярні страхові послуги ПрАТ СК «Провідна» представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Основні страхові послуги ПрАТ СК «Провідна»

Обов'язкові види страхування	Добровільні види страхування
1	2
<ul style="list-style-type: none"> - обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів; - обов'язкове страхування водіїв від нещасних випадків на транспорті; - обов'язкове страхування цивільної відповідальності громадян України, які мають у власності або в іншому законному володінні зброєю, за шкоду, яка може бути заподіяна третій особі або її майну в результаті зберігання чи використання цієї зброї; - страхування тварин на випадок загибелі, знищення, вимушеного забою, від хвороб, стихійних лих та нещасних випадків. 	<ul style="list-style-type: none"> - страхування наземного транспорту (авто КАСКО); - страхування майна; - страхування вантажів; - страхування залізничного транспорту; - страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ; - страхування відповідальності перед третіми особами; - особисте страхування; - медичне страхування; - інші види.

Джерело: складено автором

В страховому портфелі компанії найбільшу частку займає добровільне медичне страхування (56%) і транспортне страхування, в т.ч. ОСЦПВ – 25% (рис. 3.1) [15].

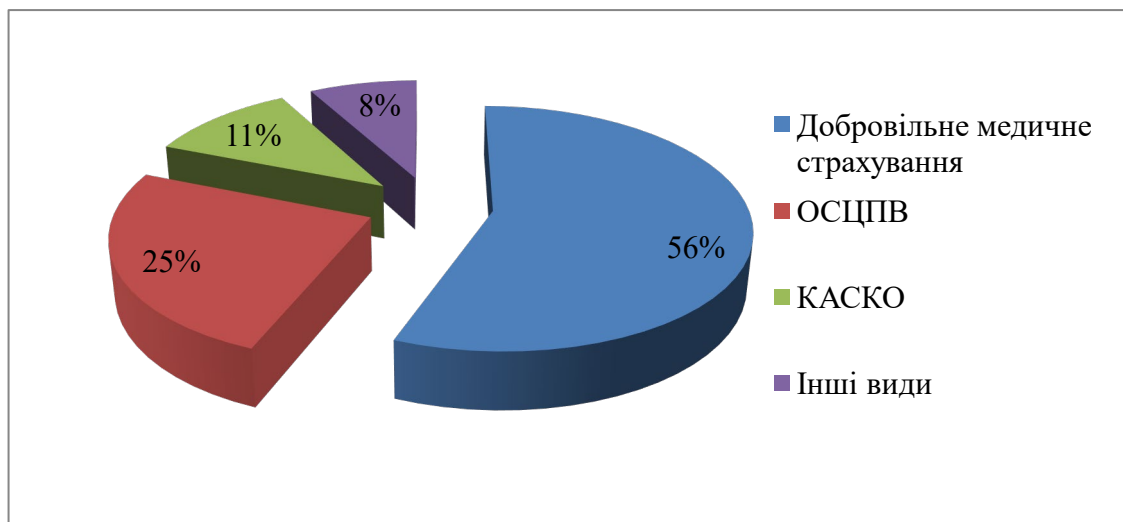

Рис. 3.1. Страховий портфель ПрАТ «СК «Провідна»

На основі проведення регулярних досліджень економічної та соціально-демографічної ситуації регіонів, ПрАТ СК «Провідна» досліджує потреби клієнтів, з метою надання їм доступних страхових продуктів за вигідною ціною. Страхові послуги надаються з переліку обов'язкових та добровільних видів страхування, на які ПрАТ СК «Провідна» має відповідні ліцензії, що одержані компанією у встановленому порядку.

Своїм основним пріоритетом страхова ставить якість обслуговування споживачів. Для цього в ПрАТ СК «Провідна» розроблено та впроваджено стандарти обслуговування клієнтів. Рівень сервісу постійно вдосконалюється на основі моніторингу потреб клієнтів, перевірки дотримання стандартів співробітниками під час продажу страхових послуг та врегулювання страхових подій [15].

Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг» у 2018 році за підсумками I кварталу вкотре підтвердило рейтинг фінансової стійкості компанії на рівні uaAA+. Цей рейтинг є найвищим з можливих за національною шкалою для страхових компаній, які зареєстровані і працюють в Україні. Згідно з цим рейтингом ПРОВІДНА, порівняно з іншими страховиками, характеризується як компанія з дуже високою фінансовою стійкістю.

Для захисту прав споживачів в Товаристві створено систему врегулювання спірних питань через безпосереднє звернення споживачів до страховика. Розгляд звернень споживачів страхових послуг здійснюється Департаментом клієнтського сервісу Товариства з оглядом на умови конкретного договору страхування та вимог чинного законодавства. У випадку недосягнення згоди щодо врегулювання спірних питань, кожен споживач послуг ПрАТ СК «Провідна» може звернутись за захистом своїх прав зі скаргою до Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів та/або Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а також із позовом до суду.

ПрАТ СК «Провідна» є членом багатьох професійних та галузевих об'єднань: Ліги страхових організацій України, Моторного (транспортного)

страхового бюро України, Українського національного комітету Міжнародної торгової палати, Американської торговельної палати в Україні, Українського Союзу промисловців та підприємців [15].

Динаміка та структура активів ПрАТ «Провідна» за 2017-2019 рр. відображена у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Динаміка та структура активів ПрАТ «Провідна» за 2017-2019 рр.

Показник	2017	2018	2019	Зміна (+,-) 2018 р. до 2017 р.		Зміна (+,-) 2019 р. до 2018 р.	
				Абсолютна, тис. грн.	Відносна, %	Абсолютна, тис. грн.	Відносна, %
1	2	3	4	5	6	7	8
1.Необоротні активи:	153 017	69 469	260 856	-83 548	-54,6	191 387	275,5
нематеріальні активи	8 966	7 702	6 620	-1264	-14,1	-1 082	-14,05
основні засоби	10 585	8 557	14 563	-2028	-19,2	6006	70,2
довгострокові фінансові інвестиції	562	687	629	125	2,2	-58	-8,44
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	28 010	43 852	52 926	15 842	56,6	9 074	20,7
2.Оборотні активи	506 943	298 641	313 233	-208 302	-41,09	14 592	4,89
запаси	1 386	996	600	-390	-28,14	-396	-39,76
дебіторська заборгованість за товари, роботи послуги	106 276	129 680	146 051	23 404	22,02	16 371	12,62
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1 314	824	1 534	-490	-37,29	710	86,17

Продовження табл. 3.2.							
інша поточна дебіторська заборгованість	18 052	13 543	9 967	-4509	-24,98	-3576	-26,4
гроші та їх еквіваленти	342 147	150 319	149 060	-191 828	-56,07	-1259	-0,84
частка перестраховиків у страхових резервах	612	835	4 427	223	36,44	3592	430,18
Всього активів	659 960	368 110	574 089	-291 850	-44,22	205 979	55,96

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Аналізуючи таблицю 3.2. можемо прийти до висновку, що загальна динаміка активів ПрАТ СК «Провідна» різко зменшилися у 2018 році (на 44,22 %). У 2019 загальні активи зросли на 55,96%, хоча і не досягли рівня 2017 року.

За структурую активів, найбільша питома вага належить оборотним активам ПрАТ СК «Провідна». Враховуючи специфіку діяльності досліджуваного підприємства, переважання оборотних активів в загальній структурі є позитивним моментом. Аналізуючи динаміку оборотних активів, необхідно відмітити їх різке зменшення на 41,09 % у 2018 році та незначне зростання на 4,89 % у 2019. В основному дане зменшення відбулося за рахунок зниження кількості грошей та їх еквівалентів. У 2018 році зниження за даним показником склало 191 828 тис. грн., що становить 56,07% від показників минулого року. У 2019 році також, відзначене зниження даного показника, але лише на 0,84%. Це, на жаль свідчить про негативні тенденції в структурі активів ПрАТ СК «Провідна».

Динаміка необоротних активів, показує загалом позитивні тенденції за досліджуваний період. Хоча відбулося різке зниження необоротних активів у 2018 році на 54,6 %, вже у 2019 ПрАТ СК «Провідна» на 275,5% збільшила даний показник, перевищивши вдвічі навіть показники 2017 року.

Динаміка капіталу ПрАТ СК «Провідна» за період 2017-2019 років представлена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Динаміка капіталу й страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» за 2017-2019 рр.

Показник	2017	2018	2019	Зміна (+,-) 2018 р. до 2017 р.		Зміна (+,-) 2019 р. до 2018 р.	
				Абсолютна , тис. грн.	Відносна , %	Абсолютна , тис. грн.	Відносна , %
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Власний капітал	281 298	33 261	196 952	-248 037	-88,18	163 691	492, 14
зареєстрований капітал	79 541	79 541	93 731	0	0	14 190	17,84
додатковий капітал	507 313	507 313	679 067	0	0	171 754	33,86
капітал у дооцінках	3 397	3 263	2 899	-134	-3,94	-364	-11,16
резервний капітал	468	468	468	0	0	0	0
непокритий збиток	309 421	557 324	579 570	247 903	80,19	22 246	3,99
2.Зобов'язання і довгострокові забезпечення	327 491	318 156	351 875	-9 335	-2,85	33 719	10,6
відстрочені податкові зобов'язання	746	716	636	30	4,02	-80	-11,17
Довгострокові забезпечення	15 177	5 499	-	- 9 678	3,77	-	-
страхові резерви	311 568	311 941	349 487	378	0,12	37 546	12,03
3. Поточні зобов'язання і забезпечення	51 171	16 693	25 262	-34 478	-67,38	8 569	51,33
поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	28 503	11 910	14 34 7	-16 593	-58,2	2 437	20,46
поточні забезпечення	1 124	84	-	-1040	-92,55	-	-

Продовження табл. 3.3.							
інші поточні зобов'язання	56	405	60	349	623,2	-345	-85,19
Всього	659 960	368 110	574 089	- 291 850	-44,22	205 979	55,96

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Аналізуючи динаміку загального капіталу, відмітимо, що він також значно зменшився у 2018 році на 44,22%, що являє собою значну суму у 291 850 тис. грн. У 2019 році ПрАТ СК «Провідна» примножила показник загального капіталу на 55,96 %, що в сумі склало 574 089 тис. грн. Але даний показник все одно менше загального капіталу, що був у компанії у 2017 році (659 960 тис. грн). Це відбулося за рахунок значного зменшення власного капіталу та поточних зобов'язань і довгострокових забезпечень.

З таблиці 3.3. бачимо, що у 2018 році власний капітал ПрАТ СК «Провідна» зменшився на 88,18 %, що є дуже негативним показником діяльності підприємства. І хоча у 2019 році страховій вдалося значно збільшити показники власного капіталу до 196 952 тис. грн. (на 492,14% у порівнянні з минулим роком), але даний показник все ж не досяг рівня власного капіталу у 2017 році (281 298 тис. грн).

Значно знизилися у 2018 році обсяги поточних зобов'язань і довгострокових забезпечень (на 67,38%). Відбулося це за рахунок зниження поточної кредиторської заборгованості за страховою діяльністю.

Таким чином, на основі аналізу таблиць 3.2. та 3.3. можемо прийти до висновку, що 2018 рік для ПрАТ СК «Провідна» був надзвичайно збитковим, що негативно вплинуло на більшість показників активів, капіталу та страхових резервів. Але необхідно відмітити, що не дивлячись на таку негативну тенденцію, у 2019 ПрАТ СК «Провідна» значно примножила минулорічні показники, подекуди досягнувши приросту на 492,14 %.

Головною особливістю діяльності страхових компаній є те, що на відміну від сфери виробництва, де товаровиробник спочатку здійснює витрати на виробництво продукції, а вже потім компенсує їх за рахунок виручки від

реалізації, страховик спочатку акумулює кошти, що надходять від страхувальників, створюючи страховий капітал, а лише після цього несе витрати, пов'язані з компенсацією збитків за укладеними страховими угодами. Внаслідок цього, першочерговими для страховика є вхідні фінансові потоки, що формують його доходи.

У загальному вигляді складові вхідних фінансових потоків ПрАТ СК «Провідна» можна класифікувати наступним чином (рис. 3.2).

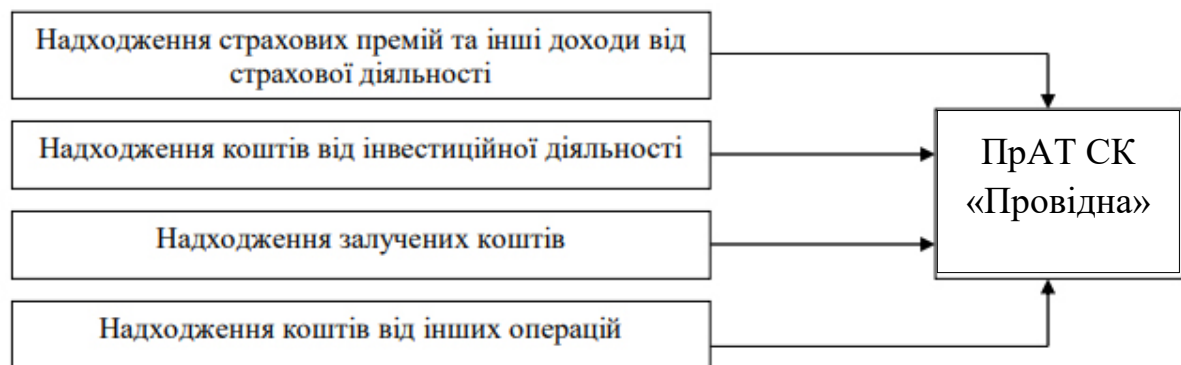

Рис. 3.2. Складові вхідних фінансових потоків ПрАТ СК «Провідна» [15]

У таблиці 3.4. розглянемо динаміку доходів від усіх видів діяльності ПрАТ СК «Провідна» за 2017-2019 роки.

Таблиця 3.4

Динаміка доходів ПрАТ СК «Провідна» за 2017-2019 рр.

Показник	2017	2018	2019	Зміна (+,-) 2018 р. до 2017 р.		Зміна (+,-) 2019 р. до 2018 р.	
				Абсолютна , тис. грн.	Відносна , %	Абсолютна , тис. грн.	Відносна , %
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисті зароблені страхові премії	782 947	761 381	767 10 6	-21 566	-2,75	5725	0,75
Премії підписані, валова сума	813 356	757 068	758 412	-56 288	-6,9	1344	0,18
Премії, передані у перстрахування	15 872	5 642	4 236	-10 230	-64,45	-1406	-24,92

Продовження табл. 3.4							
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	100 845	106 763	92 606	5918	5,87	-14 157	-13,26
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	481 196	496 900	482 511	15 704	3,26	-14 389	-2,89
Валовий: прибуток	200 906	157 718	191 98 9	-43 188	-21,5	34 271	21,7
Інші операційні доходи	102 648	116 963	85 813	14 315	13,9	-31 150	-26,6
Адміністративні витрати	76 197	65 734	47 818	-10 463	-13,7	-17 916	-27,26
Інші операційні витрати	269 900	313 258	183 981	43 358	16,06	-129 277	-41,27
Чистий фінансовий результат: прибуток	-	-	-	-	-	-	-
збиток	184 516	247 903	21 889	63 387	34,35	-226 014	-91,17

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

З таблиці 3.4. можемо зробити висновок про динаміку зменшення показника чистого фінансового збитку. Якщо у 2018 році він зріс на 34,35 %, то вже у 2019 році він зменшився на 91,17 %.

Показник чистих зароблених страхових премій за досліджений період змінювався незначно. Але значно зменшилася за розглянутий кількість премій переданих у перестраховання (64,45%) у 2018 році та на 24,92 у 2019 році.

З позитивних тенденцій необхідно відмітити зменшення адміністративних та інших операційних витрат за період 2017-2019 рр.

Адміністративні витрати мали тенденцію до зниження на протязі всього дослідженого періоду. Зменшившись на 13,7% у 2018 році, у 2019 році їх зменшення досягло 27,26%. Інші операційні витрати, що зросли у 2018 році на 16,06 % у 2019 вже знизилися на 41,27%.

З таблиці 3.4. ми можемо зробити висновок про тенденцію до зменшення чистого фінансового збитку від страхової діяльності компанії.

У таблиці 3.5. розглянемо динаміку виплат страхових премій та розмір страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» за період 2012-2017 рр.

Таблиця 3.5.

**Динаміка виплат страхових премій та розмір страхових резервів
ПрАТ СК «Провідна» за 2012-2017 рр.**

Показник	Роки					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1	2	3	4	5	6	7
Виплати клієнтам, млн. грн.	268,9	278	290,3	373,4	387,7	484,3
Сума страхових платежів, млн. грн.	633,9	562,2	528,9	699,3	786,6	813,4
Розмір страхових резервів, млн. грн.	317,1	285	243,4	266,0	285,5	311,6

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності

Відобразимо розглянуту динаміку виплат страхових премій та розміру страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» на рис. 3.3.

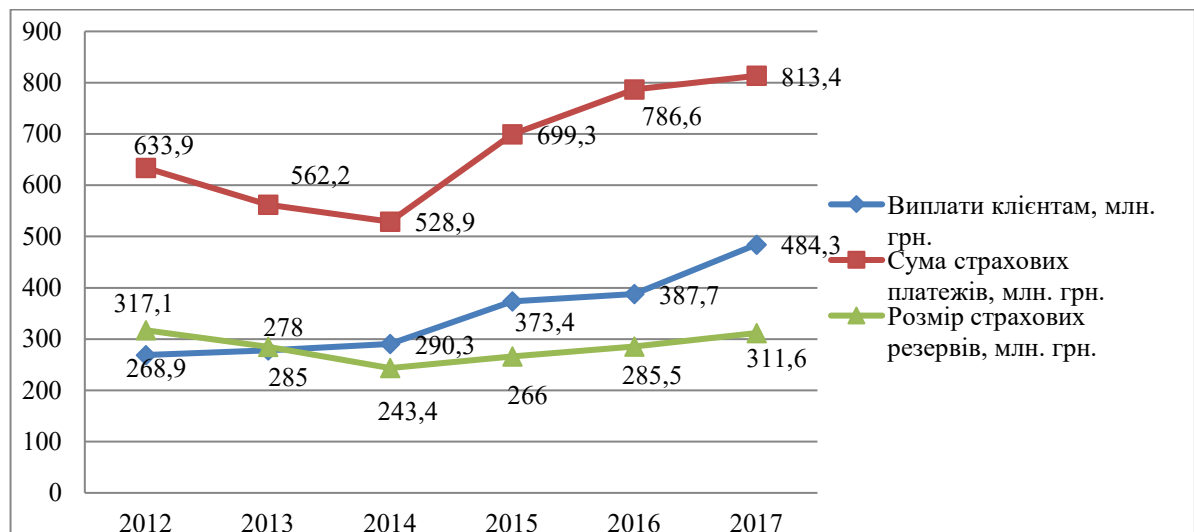

Рис. 3.3. Динаміка виплат страхових премій та розміру страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» за 2012-2017 [15]

З рис. 3.2. та таблиці 3.5. можемо відзначити позитивну тенденцію щорічного зростання виплат клієнтам за розглянутий період. Сума страхових

платежів у період з 2012 по 2014 мала схильність до зменшення, але з 2014 по 2017 стабільно зростала щороку.

Розмір страхових премій мав найвище значення у 2012 році, після чого зменшувався до 2014 року. В період 2014-2017 рр. розмір страхових премій ПрАТ СК «Провідна» мав тенденцію до збільшення.

Отже, розглянувши діяльність ПрАТ СК «Провідна» можемо впевнено стверджувати про її тверді позиції на вітчизняному страховому ринку, за 25 років на ньому, компанія щорічно намагається вдосконалювати свою діяльність пропонуючи якісні страхові продукти.

Але визначено, що у період за 2017-2019 роки зменшились оборотні активи, тому страхова компанія повинна працювати над збільшенням ефективності управління саме цих активів та збільшувати власний капітал.

3.2. Система співпраці ПрАТ СК «Провідна» з українськими комерційними банками

Взаємодія банківської сфери та страхової сфери, як було доведено у другому розділі, є перспективною. Аналіз розвитку процесів взаємодії банків та страхових компаній в Україні свідчить, що ініціаторами співпраці останніх можуть виступати як банки, так і страхові компанії.

Провідні наукові спеціалісти дійшли висновку, що чим сильнішими є зв'язки між страховими компаніями та банками, тим більше переваг досягається ними внаслідок такої взаємодії. У результаті цього виокремилося декілька форм взаємодії страхових компаній та банків. Форми взаємодії також називають «фазами або етапами», оскільки страхова компанія та банк, які прагнуть максимального об'єднання двох структур (що відповідає найвищим формам взаємодії страхових компаній та банків), проходять усі попередні форми.

Проаналізувавши наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, було виділено основні форми взаємодії страхових компаній та банків в Україні (табл. 3.6) [кучеренко].

Таблиця 3.6.

Характеристика форм взаємодії страхових компаній та банків

Форми взаємодії страхових компаній та банків	Характеристика форми
1	2
Взаємні послуги	Страхова компанія та банк користуються спеціалізованими послугами один одного
Агентський договір	Один з фінансових посередників стає агентом іншого на основі агентського договору й отримує право розповсюджувати його послуги на ринку
Перехресна участь у капіталі	Страхова компанія та банк купують частини акцій один одного, отримуючи можливість частково впливати та контролювати діяльність партнера
Спільне підприємство	Заснування банком та страховиком нової компанії, що здійснює комплексне обслуговування комплексним обслуговуванням клієнтів
Злиття та поглинання	Один з фінансових посередників поглинає іншого, що веде до отримання повного контролю над ним
Фінансовий супермаркет	Об'єднання страхової, банківської та інших фінансових складових у єдину компанію

Джерело: складено на основі [32]

Варто зазначити, що наведені вище форми взаємодії є лише теоретичними моделями, які достатньо рідко зустрічаються на практиці в чистому вигляді. Зазвичай, спільний бізнес банку та страхової компанії має ознаки різних форм взаємодії і динамічно змінюється під впливом багатьох різноманітних факторів.

Було проаналізовано страхові продукти ПрАТ СК «Провідна», що реалізуються комерційними банками України на підставах взаємного договору (табл. 3.7).

Таблиця 3.7.

**Страхові продукти ПрАТ СК «Провідна», пов'язані з
кредитуванням фізичних осіб**

Страховий продукт	Банківський продукт	Ризик банку	Характеристика
Страховання життя позичальника іпотечного кредиту	Іпотека і кредити	- не повернення кредиту; - інвалідність 1 або 2 групи; - відхід з життя - втрата роботи	фінансовий захист зобов'язань клієнта перед банком у разі втрати позичальником працездатності або його смерті. При настанні страхового випадку ПрАТ СК «Провідна» зробить виплату банку у розмірі залишку заборгованості за іпотечним кредитом на дату настання страхового випадку.
Страховання банківських карт Страховання мандрівників і покупки	Банківські карти	- шахрайство втрати картки, механічне пошкодження; - розкрадання готівкових коштів, отриманих в банкоматі по карті	миттєве її блокування, відновлення пластикової карти, по дзвінку гарячої лінії, страхування в типових ситуаціях, а також при затримці рейсу, втрати багажу, скасування поїздки, вимушене дострокове повернення або травми при заняттях активними видами спорту

Джерело: складено автором

Види корпоративного страхування, що реалізує ПрАТ СК «Провідна» у співпраці з комерційними банками ми розглянули у таблиці 3.8.

Таблиця 3.8.

**Види корпоративного страхування, що реалізує ПрАТ СК
«Провідна» у співпраці з комерційними банками**

Вид страхування	Об'єкт страхування	Ризики
Страховання майна	- транспортні засоби; - нерухомість; - товарно-матеріальні цінності; - спеціалізована техніка.	як матеріальні цінності

Продовження табл. 3.8.		
Корпоративне страхування співробітників підприємств	<ul style="list-style-type: none"> - відхід з життя в результаті нещасного випадку або хвороби; - відхід з життя внаслідок авіа- або залізничної катастрофи; - інвалідність I або II групи, у результаті нещасного випадку або хвороби; - тимчасова непрацездатність з 32 дні в результаті нещасного випадку або хвороби 	програма «страхування життя» дозволяє застрахувати життя і здоров'я працівників організації (індивідуального підприємця) на випадок непередбачених обставин на виробництві.
Страхування транспортних засобів	<ul style="list-style-type: none"> - транспортні засоби; - легковий транспорт; - вантажний транспорт; 	пожежа; вибух; удар блискавки; стихійні лиха; аварія водопровідних, каналізаційних, опалювальних, протипожежних систем; падіння літальних апаратів або їх частин, падіння дерев, споруд, інших предметів; протиправні дії третіх осіб, спрямовані на знищення або пошкодження застрахованого майна; крадіжка з незаконним проникненням, грабіж, розбій; бій скла, дзеркал (при необхідності).
Страхування нерухомості	<ul style="list-style-type: none"> - житлових приміщень (квартир); - будівель, споруд, об'єктів незавершеного будівництва (нежитлових приміщень); - земельних ділянок, тощо 	пожежа; удар блискавки; вибух; стихійні лиха; аварія водопровідних, каналізаційних, опалювальних, протипожежних систем; протиправні дії третіх осіб, спрямовані на знищення або пошкодження застрахованого майна; крадіжка з незаконним проникненням, грабіж, розбій.

Джерело: складено автором

Отже, було проаналізовано страхові продукти, які ПрАТ СК «Провідна» реалізує спільно з комерційними банками України на підставах взаємного договору.

3.3. Рекомендації для вдосконалення взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками

Для посилення співпраці ПрАТ СК «Провідна» з банківськими установами рекомендовано обрати прогресивнішу форму взаємодії «Фінансовий супермаркет» замість форми взаємного договору. Він являє собою бізнес-модель, яка спрямована на надання широкого переліку банківських і страхових послуг на одній території» [58, с. 46].

Фінансовим супермаркетом є територіальне маркетингове об'єднання компаній. Подібні компанії пропонують перелік фінансових послуг, таких як: банківські послуги; страхові послуги; лізингові послуги; інвестиційні послуги та ін [68].

Проведений аналіз діяльності ПрАТ СК «Провідна» дозволяє зробити висновок, що створення даної платформи найбільш економічно виправданим буде на базі банку і страхової компанії. Згідно з проектом компанії цих двох сфер фінансової діяльності, можливо вибирати будь-яку ступінь інтеграції, крім створення однієї юридичної особи, яка б здійснювала разом і банківську і страхову діяльність.

Рекомендації бізнес-моделі «Фінансовий супермаркет» для ПрАТ СК «Провідна» ґрунтуються на тому, що при цій співпраці і банк, і страхова компанія отримують певні переваги перед варіантом роздільного ведення бізнесу. При цьому страхова компанія виглядає, напевно, найбільшим бенефіціаром від реалізації подібної бізнес-моделі.

Відповідно до проведених досліджень в сфері страхових і банківських послуг, визначено послуги, що користуються найбільшим попитом на продуктивний ряд «Фінансового супермаркету». До них відносяться зі сторони банківської складової:

- страхові поліси (на страхування майна, життя і здоров'я);
- страхування життя, накопичувальне страхування;
- іпотечне кредитування;

- споживчі кредити;
- банківські депозити;
- пластикові картки;
- комунальні платежі;
- перекази коштів.

А до страхової складової продуктового ряду будуть відноситися:

- реалізація страхових полісів;
- програма накопичувального страхування життя;
- страховий блок в банківських програмах кредитування: іпотека, споживчий кредит.

Процес створення «Фінансового супермаркету» для ПрАТ СК «Провідна» може включати:

- вибір ступеня інтеграції між страховою організацією і банком;
- визначення мети створення даної співпраці;
- визначення сегменту ринку, на підставі якого почне працювати проект;
- формування структури управління супермаркетом;
- формування стратегії маркетингу проекту;
- створення продуктового ряду;
- вибір бренду проекту;
- створення інформаційної системи для проекту;
- складання бізнес-плану;
- підбір і навчання працівників;
- система управління якістю обслуговування клієнтів.

Ступінь інтеграції між ПрАТ СК «Провідна» і банком необхідно вибрати на першому етапі співробітництва та планування створення «Фінансового супермаркету». В таблиці 3.10. наведено приклад подібної інтеграції, який включає в себе: підписання угоди про співпрацю, взаємну участь в статутних капіталах, а так само встановлення відсутнього виду діяльності.

Таблиця 3.9.

Ступінь інтеграції ПрАТ СК «Провідна» з комерційним банком

Ступінь інтеграції	Переваги	Недоліки
1	2	3
Підписання угоди про співпрацю	Оперативність Професіоналізм	Відсутність зацікавленості в розвитку бізнесу компанії-партнера, в створенні і розвитку спільних фінансових продуктів
Участь в статутних капіталах один одного	Зацікавленість в зростанні бізнесу компанії-партнера, в створенні та розвитку спільних фінансових продуктів, в розширенні мережі продажів	Необхідність узгодження з іншим партнером проведення кардинальних змін в політиці позиціонування компанії на ринку
Заснування відсутнього бізнесу	Повний контроль діяльності нової компанії	Відсутність професіоналізму в одній зі сфер фінансової діяльності

Джерело: складено автором

Провівши аналіз позитивних моментів і негативних моментів у подібній інтеграції можемо зробити висновок, що останній, третій, варіант для ПрАТ СК «Провідна» буде найбільш програшним, якщо оцінювати його з точки зору ефективного розвитку проекту. Оскільки він пов'язаний з відсутністю досвіду в банківській діяльності. Тому ПрАТ СК «Провідна» знадобиться досить багато часу, щоб визначитися з новим сегментом ринку, зрозуміти потреби клієнтів у нових послугах. Також, ряд труднощів очікується при розробці та позиціонуванні нового продукту на ринку, при цьому необхідно буде визначитися з тарифною політикою і розширенням мережі реалізації продукту.

Важливим етапом для ПрАТ СК «Провідна» буде також вибір партнера. Оскільки обидва партнери повинні керуватися певним переліком показників фінансової діяльності. Це необхідно для визначення поточного, реального фінансового становища партнера і його перспективи в майбутньому.

Для створення «Фінансового супермаркету» ПрАТ СК «Провідна» необхідно встановити цілі. Згідно проведеного аналізу діяльності ПрАТ СК «Провідна» цілями інтеграції повинні бути (рис.3.4):

Цілі ПрАТ СК «Провідна»

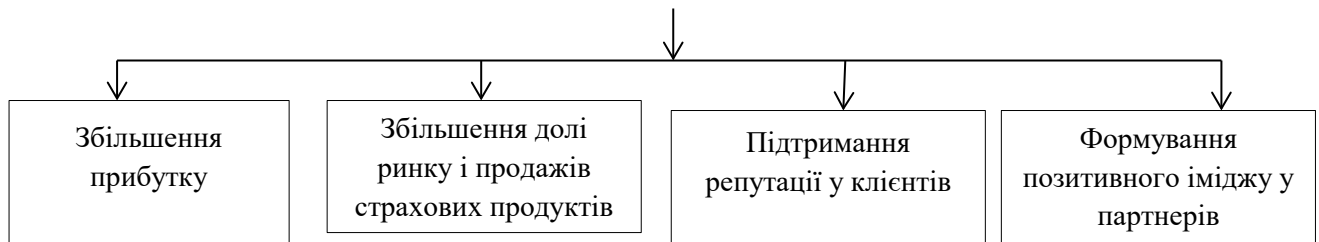

Рис. 3.4. Цілі створення «Фінансового супермаркету» для ПрАТ СК «Провідна»

Далі ПрАТ СК «Провідна» буде необхідно відзначити позитивні переваги подібного партнерства.

За допомогою співпраці з комерційним банком, з'являється можливість пропонувати страхові послуги за нижчими тарифами, на відміну від прямих продажів страхових полісів, наприклад через агентів. Оскільки саме страхові тарифи регулюють фінансову стійкість діяльності страхової компанії. Основний розрахунок страхового внеску є тарифна ставка, яка є ціною страхової послуги. І висловлює зобов'язання страховика, згідно з договором, укладеного зі страхувальником. А реалізація спільного проекту дозволить знизити ціну роздрібних фінансових послуг внаслідок того, що знизяться витрати на ведення справи.

Так само, необхідно відзначити важливість того факту, що при реалізації страхових полісів через банківських операторів, відбувається відбір клієнтів середнього достатку і не нижче. Це позначається на оптимізації контролю над ризиками, оскільки призводить до зменшення ризикової частини страхового тарифу.

З точки зору збільшення конкурентоздатності проекту «Фінансовий супермаркет» можливість проведення гнучкої тарифної політики виникає з кількох видів страхування ПрАТ СК «Провідна». Так само необхідно слідкувати за збереженням образу компанії партнера в очах клієнтів.

Але концепція такої співпраці з комерційним банком має на увазі наявність у страхових агентів компанії певних універсальних навичок, які повинні бути і в області банківських послуг також. Необхідні:

- знання основних законодавчих і нормативно-правових актів, що регламентують обидві сторони діяльності;
- знання характеристик банківських і страхових продуктів, які є на вітчизняному ринку;
- знання переваг, пропонованих в рамках проекту «Фінансовий супермаркет».

Тому, для більш якісної підготовки страхових агентів ПрАТ СК «Провідна» в області консультування необхідно проведення професійного навчання. Посадова інструкція оператора-консультанта повинна містити перелік таких функцій:

- вміння правильно оформляти документи, що необхідні для проведення банківських операцій (відкриття депозитного рахунку, операції з пластиковими картами, грошові перекази);
- вміти грамотно оформляти страхові поліси за пропонованими «Фінансовим супермаркетом» видами страхування;
- консультувати клієнтів з питань, пов'язаних перевагами і недоліками банківських і страхових продуктів. А також вміти порівняти їх і вибрати найбільш оптимальний;
- оформляти кредитні картки та споживчі кредити;
- здійснювати комплекс заходів для визначення потреби та платіжних можливостей клієнта;
- вести клієнтську базу;
- визначати розмір знижок, згідно з внутрішніми умовами і нормативам за наявними фінансовими продуктами «Фінансового супермаркету».

Для якості надаваних послуг і збереження інтересу у клієнтів необхідне проведення додаткового навчання співробітників ПрАТ СК «Провідна» для підвищення їх професійного рівня. Для цього існує ряд професійних програм з підготовки співробітників «Фінансового супермаркету». До них відносяться менеджери-консультанти, по роботі з клієнтами. Подібна програма повинна складатися з двох блоків (рис. 3.5):

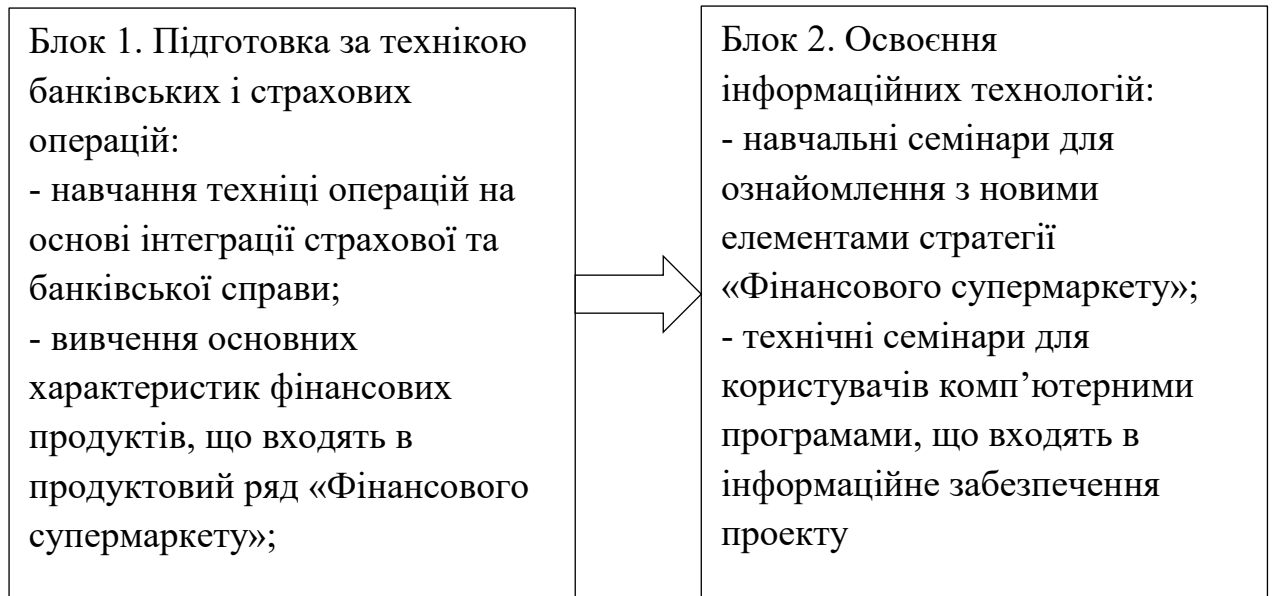

Рис. 3.5. Програма підготовки кадрів ПрАТ СК «Провідна» для «Фінансового супермаркету»

Таким чином, підбиваючи підсумок з питання кадрової політики проекту «Фінансового супермаркету» і її реалізації, виділимо кілька завдань, які необхідно вирішити (таблиця 3.10):

Таблиця 3. 10.

Завдання для реалізації кадрової політики проекту «Фінансового супермаркету» ПрАТ СК «Провідна»

Завдання	Складові
1	2
1. Організувати ефективну роботу персоналу	- побудова і вдосконалення організаційної структури проекту; - чітке визначення посадових обов'язків і відповідальності кожного співробітника; - структурування робочих місць;
2. Формування необхідних навичок і виробничої культури	- аналіз необхідних навичок; - індивідуальна оцінка; - навчання та підготовка;
3. Управління роботою для досягнення поставлених цілей проектом	- розвиток лідерських функцій; - ділове планування, коригування цілей проекту; - відслідковування результативності та вимірювання результатів інтеграції

Джерело: складено автором

Не дивлячись на те, що функціонування проекту «Фінансовий супермаркет» багато в чому залежить від навчання персоналу та управління ним, з метою реалізації стратегії і вирішення поставлених завдань, не варто недооцінювати, той момент, що даний проект – це клієнтоорієнтований проект, і тому найважливішим питанням розвитку буде управління якістю роботи з клієнтами.

Таким чином, створення і реалізація проекту «Фінансовий супермаркет» для ПрАТ СК «Провідна» повинне включати головні складові:

- 1) вибір ступеня інтеграції між ПрАТ СК «Провідна» і комерційним банком;
- 2) визначення мети створення даної співпраці;
- 3) визначення сегменту ринку, на підставі якого почне працювати проект;
- 4) формування структури управління супермаркетом;
- 5) формування стратегії маркетингу проекту;
- 6) створення продуктового ряду;

- 7) визначитися з брендом проекту;
- 8) створення інформаційної системи для проекту;
- 9) складання бізнес-плану;
- 10) підбір та навчання працівників;
- 11) розробка системи управління якістю обслуговування клієнтів.

Головна перевага продажу страхових продуктів через банки полягатиме у використанні ПрАТ СК «Провідна» розвинених філіальних мереж банків по всій території країни. Оскільки банківський бізнес в Україні розвинений набагато сильніше, ніж страховий, і багато банків мають розгалужену філіальну мережу, то при реалізації концепції «Фінансового супермаркету» у співпраці з великим банком (як це в основному і відбувається) проникнення ПрАТ СК «Провідна» в регіони країни може бути реалізовано в стислі терміни і без великих грошових витрат.

Другий важливий аспект для ПрАТ СК «Провідна» – це «психологічно-просвітницький»: вкладники сьогодні більше довіряють банкам, ніж страховим компаніям. Вони часто радяться з банкірами, на який вид вкладу їм розміщувати свої кошти. Тому, якщо співробітник банківського відділу по роботі з фізичними особами стане пропонувати в числі можливих варіантів розміщення коштів страхування життя за накопичувальними програмами, це буде набагато ефективніше, ніж аналогічна пропозиція, зроблена страховим агентом. Тобто, з огляду на низьку «фінансову грамотність» населення, продаж полісів ПрАТ СК «Провідна» через банки буде найбільш вдалим способом просування з усіх можливих сьогодні.

Третя перевага. В Україні бренд великого банку більш розкручений і відомий, ніж бренд великої страхової компанії. Тому, продаючи страхові продукти під ім'ям банку (а саме така форма співпраці в Україні більш поширена), ПрАТ СК «Провідна» зможе отримати більшу лояльність клієнтів і відповідно більш вагомий результат.

Ще одна перевага полягає в тому, що сьогодні страхові компанії активно шукають альтернативні канали продажу страхових полісів. Оскільки банки обслуговують значну кількість клієнтів, вони цікаві для страховиків як агенти. І особливо цікаві тим, що надають велику кількість послуг, кожна з яких може бути застрахована. У ПрАТ СК «Провідна» при реалізації концепції «Фінансового супермаркету» з'являється можливість використовувати базу даних про клієнтів банків і таким чином знизити витрати на маркетинг, поширення і просування страхового продукту. Обслуговування фізичних та юридичних осіб в «Фінансовому супермаркеті» дозволяє страховій компанії-партнеру пропонувати свої послуги на 20% дешевше конкурентів.

З огляду на все вищевикладене, подальший розвиток і використання моделі «Фінансового супермаркету» може сприяти тіснішій взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками, що дозволить ефективно управляти фінансовими ресурсами компанії і задовольняти попит споживачів в якісних фінансові послуги.

Висновки до розділу 3

Було проаналізовано діяльності страхової компанії «Провідна». Визначено, що в страховому портфелі компанії найбільшу частку займає добровільне медичне страхування (56%) і транспортне страхування, в т.ч. ОСЦПВ – 25%.

Проведено аналіз динаміки та структури активів ПрАТ «Провідна» за 2017-2019 рр., динаміки капіталу й страхових резервів та динаміки доходів. Визначено, що у період за 2017-2019 роки зменшились оборотні активи, тому страхова компанія повинна працювати над збільшенням ефективності управління саме цих активів та збільшувати власний капітал.

Визначено, що 2018 рік для ПрАТ СК «Провідна» був надзвичайно збитковим, що негативно вплинуло на більшість показників активів, капіталу та страхових резервів. Але необхідно відмітити, що не дивлячись на таку негативну тенденцію, у 2019 ПрАТ СК «Провідна» значно примножила минулорічні показники

Досліджено динаміку виплат страхових премій та розмір страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» за період 2012-2017 рр.

Відзначено позитивну тенденцію щорічного зростання виплат клієнтам за розглянутий період. Сума страхових платежів у період з 2012 по 2014 мала схильність до зменшення, але з 2014 по 2017 стабільно зростала щороку.

Розмір страхових премій мав найвище значення у 2012 році, після чого зменшувався до 2014 року. В період 2014-2017 рр. розмір страхових премій ПрАТ СК «Провідна» мав тенденцію до збільшення.

Розглянувши діяльність ПрАТ СК «Провідна» можемо впевнено стверджувати про її тверді позиції на вітчизняному страховому ринку, за 25 років на ньому, компанія щорічно намагається вдосконалювати свою діяльність пропонуючи якісні страхові продукти.

Було проаналізовано страхові продукти, які ПрАТ СК «Провідна» реалізує спільно з комерційними банками України на підставах взаємного договору.

Для посилення співпраці ПрАТ СК «Провідна» з банківськими установами рекомендовано обрати прогресивнішу форму взаємодії «Фінансовий супермаркет» замість форми взаємного договору.

Подальший розвиток і використання моделі «Фінансового супермаркету» може сприяти тіснішій взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками, що дозволить ефективно управляти фінансовими ресурсами компанії і задовольняти попит споживачів в якісних фінансові послуги.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження було поставлено та виконано завдання магістерської роботи.

Досліджено поняття і види банківських ризиків. У ході емпіричного дослідження було сформульовано нове визначення банківського ризику, яке враховує вже наявні поняття, а також вказує теоретико-практичний вплив на стійкість банківських установ, а саме банківський ризик – сукупність ендогенних та екзогенних чинників, які викликають ймовірність настання подій, що впливають на банківську діяльність, особливо на дохідність банку, а також можуть призвести до непередбачуваних результатів, які вплинуть на збільшення додаткових витрат під час проведення запланованих фінансових операцій.

У вітчизняній та зарубіжній літературі банківські ризики класифікуються за різними критеріями. Ієрархія ризиків за ступенем їх важливості на той чи інший поточний момент вибудовується в залежності від ситуації, що склалася на відповідний момент в державі під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх факторів.

Проаналізовано сучасні методи управління банківськими ризиками. При виборі методу зниження ризику комерційні банки використовують два підходи. Перший підхід є обов'язковим і заснований на дотриманні нормативних вимог регулюючих органів. Другий підхід заснований на розробці і використанні власної системи методів управління ризиками в конкретному банку.

Досліджено страхування як метод зниження банківських ризиків. Визначено, що страхування є ефективним способом захисту банку від численних збитків, які не можуть забезпечити інші методи зниження ризику. На відміну від інших методів зниження банківських ризиків, страхування дозволяє в разі реалізації ризику отримати реальне відшкодування збитків та інших неприємностей.

У другому розділі нами було проаналізовано сучасний стан ринку страхування банківських ризиків в Україні. Визначено, що хоча кількість страхових компаній щорічно зменшується, відмічається стійка тенденція щодо зростання валових страхових премій та чистих страхових премій. Таку тенденцію, можна пояснити тим, що скорочення компаній відбувається за рахунок ліквідації ненадійних та фінансово неспроможних страховиків. Дослідження ринку банківського страхування, показало зростання чистих валових виплат по страхуванню кредитів та збільшення обсягу премій, що дає змогу стверджувати про підвищення ефективності функціонування вітчизняних страхових компаній на ринку страхування банківських ризиків та адекватне державне регулювання зазначеного сегмента ринку.

Далі було проведено аналітичну оцінку взаємодії страхових компаній та комерційних банків в Україні. Провівши аналіз критеріїв декількох українських банків, які вони висувають до страхових компаній, ми виділили головні з них. Визначено, що елементи взаємодії комерційних банків і страхових компаній можна умовно розділити на дві групи. В першу групу включаються узагальнені об'єкти страхування і ризики, актуальні практично для будь-якого фінансового інституту. До другої групи включаються узагальнені об'єкти і ризики, актуальні для специфіки банківської діяльності.

Провівши аналіз переваг та недоліків, можливих вигід та загроз взаємодії таких фінансових інститутів, як страхова компанія та банківська установа, було встановлено, що співпраця банківського та страхового бізнесу, зважаючи на значну собівартість, є надзвичайно вигідною для обох учасників процесу взаємодії. Оскільки на сучасному етапі розвитку українська банківська система й економіка загалом, сформована таким чином, що саме банківська установа отримує значну частку фінансових прибутків від розміщення фінансових резервів страхової компанії. Водночас для страховика вигода носить нематеріальний характер – зростання частки ринку, що в довгостроковій перспективі повинно зрівняти вагомість обох учасників.

Визначено ключові проблеми, що стримують розвиток страхування банківських ризиків в Україні, а саме: законодавчі: нормативно-правове забезпечення діяльності зазначених інституцій, питання ефективного регулювання та нагляду щодо їх функціонування; кон'юнктурні (ринкові): значна ступінь залежності страхових компаній від банківських установ; гарантія фінансової надійності, невідповідність розмірів страхових і банківських операцій; фінансова нестабільність страхових компаній, що є перешкодою до прийняття на страхування ризику банків, питання перестраховування зобов'язань; проблеми інформаційно-технологічної сфери: технічне програмне забезпечення банківських установ не завжди призначено для продажу страхових продуктів та послуг; низький рівень автоматизації бізнес-процесів страхових компаній у порівнянні з банками; проблеми у сфері організації взаємовигідних відносин з клієнтами: низький рівень прозорості акредитації страхових компаній у банках, відсутність індивідуального підходу до страхування ризиків зі сторони страхових компаній тощо.

Вирішення вказаних проблем практично є неможливим у короткостроковій перспективі, і, відповідно, вимагає реалізації адекватних стратегічних програм розвитку фінансового сектору економіки в цілому, страхового та банківського бізнесу, зокрема.

Було проаналізовано вдосконалення діяльності страхової компанії «Провідна». Проведено аналіз динаміки та структури активів ПрАТ «Провідна» за 2017-2019 рр., динаміки капіталу й страхових резервів та динаміки доходів. Визначено, що у період за 2017-2019 роки зменшились оборотні активи, тому страхова компанія повинна працювати над збільшенням ефективності управління саме цих активів та збільшувати власний капітал.

Визначено, що 2018 рік для ПрАТ СК «Провідна» був надзвичайно збитковим, що негативно вплинуло на більшість показників активів, капіталу та страхових резервів. Але необхідно відмітити, що не дивлячись на таку негативну тенденцію, у 2019 ПрАТ СК «Провідна» значно примножила минулорічні показники

Досліджено динаміку виплат страхових премій та розмір страхових резервів ПрАТ СК «Провідна» за період 2012-2017 рр. Відзначено позитивну тенденцію щорічного зростання виплат клієнтам за розглянутий період.

Проаналізовано процес співпраці ПрАТ СК «Провідна» з українськими комерційними банками. Визначені страхові продукти, які ПрАТ СК «Провідна» реалізує спільно з комерційними банками України на підставах взаємного договору.

Для посилення співпраці ПрАТ СК «Провідна» з банківськими установами рекомендовано обрати прогресивнішу форму взаємодії «Фінансовий супермаркет» замість форми взаємного договору.

Подальший розвиток і використання моделі «Фінансового супермаркету» може сприяти тіснішій взаємодії ПрАТ СК «Провідна» з комерційними банками, що дозволить ефективно управляти фінансовими ресурсами компанії і задовольняти попит споживачів в якісних фінансові послуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е. Визначення основних етапів та тенденцій розвитку bancassurance / Н. Е. Аванесова, О. В. Марченко // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. Вип 1/1. – С. 8-10.
2. Аналіз банківської діяльності / [Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д., Парасій–Вергуненко І.М. та ін.]; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
3. Багмет К. В. Банківсько-страхова інтеграція в забезпеченні розвитку фінансового сектора економіки (автореферат на здобуття н.ст. к.е.н. — Суми: УАБС, 2012. — 24 с.
4. Багмет К.В. Ризик-менеджмент у системі банківського страхування / К.В. Багмет // Міжнародний центр досліджень теорії і практики страхування. — 2012. — Режим доступу: <http://insurance.uabs.edu.ua/uk/biblioteka/statti/126-ryzyk-menedzhment-u-systemibankivskoho-strakhuvannia.html> (дата звернення 02.10.2020).
5. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. – К. : Знання, 2005. – 351 с.
6. Банковское дело: учебник для вузов/ под ред. Г. Белоглазовой, л. Кроливецкой. – 2-е изд. – СПб.: Питер, 2009. – 400с.
7. Близнюк А.А. Роль страховых организаций в современной финансовой системе // В сб. международной научно-практической конференции «Россия и СНГ: новые возможности стратегического партнерства» / отв. ред.: П.Г. Полозков. – М: Изд. дом «Научная библиотека», 2013 г.
8. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. А. Бондаренко. – К. : КНЕУ, 2007. – 23 с.
9. Борисюк О.В. Тенденції банкострахування в умовах нестабільності розвитку фінансового ринку України// «Молодий вчений» • № 1 (65) 2019. С. 428-432

- 10.Бурий К.П. Класифікація фінансових ризиків банківських установ / К.П. Бурий // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. — 2010. Вип. 154. Ч. 3. — С. 49–56.
- 11.Вимоги Unicredit Банку до страхових компаній партнерів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.unicredit.ua/files/Vymogy.pdf>
- 12.Водинский А. А. Взаимодействие банковского и страхового бизнеса // XXVI Международная научно–практическая конференции «Экономика и современный менеджмент: теория и практика» (Россия, г. Новосибирск, 19 июня 2013 г.). Режим доступа: <http://sibac.info/2009-07-01-10-21-16/8316-2013-06-29-01-33-39> (дата обращения 23.11.2020).
- 13.Волкова В. В. Банкостраховання як сучасний метод мінімізації кредитного ризику банку / В. В. Волкова, Н. І. Волкова // Финансы, учет, банки. – 2016. – № 1(21). – С. 54-59.
- 14.Говорушко Т.А. Страхові послуги: навч. посіб. / Т.А. Говорушко. – [2-е вид., переробл. та доп.]. - К.: ЦУЛ, 2008. –344 с.
- 15.Головна сторінка Інтернет-ресурсу ПрАТ«СК «Провідна». URL: <https://providna.ua/company/oficiina-informaciya>
- 16.Грюнинг Х. Ван. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Х. Ван Грюнинг, С. Брайонович– Братанович. – М.: Весь Мир, 2004. – 150 с.
- 17.Данченко О.Б. Підходи до управління ризиками банку / О.Б. Данченко, В.О. Занора, А. І. Боркун, О.М. Шевченка // Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. — № 1 (33). — С. 24–29.
- 18.Долан Эдвин Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан, К. Д. Кэмпбелл, Дж. Р. Кэмпбелл; [пер. с англ. В.В. Лукашевича и др.; под общ. ред. В. В. Лукашевича]. – М. : АНК и др., 1996. – 446 с.
- 19.Єпіфанов А. О. Управління ризиками банків : монографія : у 2-х т. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – Т. 1 : Управління ризиками базових

- банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – 283 с.
20. Єрмошенко А.М. Bancassurance як форма взаємодії страхових компаній і банківських установ / А.М. Єрмоленко // Збірник наукових праць: Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – Т.20. – С. 265-269.
21. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. в редакції від 01.01.2017 р. № 1792-VIII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.11.2020).
22. Землячова О. А. Оцінка фінансового стану страховика та шляхи його поліпшення. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. 2014. № 2. С. 54–66.
23. Інтернет-журнал «Форіншурер». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>.
24. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-prostan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html> (дата звернення: 29.10.2020).
25. Карась О.О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері / О.О. Карась // Ефективна економіка. — 2015. — № 3. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3917>. (дата звернення 22.09.2020).
26. Клапків М.С. Страхування фінансових ризиків: монографія. – Львів: Економічна думка, Карт-бланш, 2002. – 545 с.
27. Козьменко О.В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку : монографія / О.В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 352 с.
28. Козьменко С.М. Теоретичне підґрунтя банківсько-страхової інтеграції / С.М. Козьменко, К.В. Багмет // Вісник НБУ. 2012. № 2. С. 22–27.

- 29.Корецька О.В. Поняття банківського ризику та його класифікація / Корецька О.В. // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва № 50 — Вестник НТУ «ХПИ», 2010. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний_прогрес_та_ефективність_виробництва/2010/50_pdf/ПОНЯТТЯ_БАНКІВСЬКОГО_РИЗИКУ.pdf
- 30.Кострач Л. М., Рудь Л. О. Тенденції розвитку страхових компаній в Україні. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. №2. С. 135–153.
- 31.Кудіна В.Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика / В.Г. Кудіна // Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля. — 2011. — № 15 (169). — Ч. 2. — С. 34–39.
- 32.Кучеренко В. В. Форми інтеграції банківського і страхового капіталу в Україні: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Переяслав-Хмельницький, 2017. 262 с.
- 33.Кучеренко В. Форми інтеграції банківського та страхового капіталів. Вісник КНТЕУ. 2010. № 3. С. 57–66.
34. Луців Б. Bancassurance - як форма ефективної співпраці банків і страхових компаній / Б. Луців, О. Притула // Світ фінансів. – 2008. - № 2 (15). – С. 119-123.
- 35.Мазаева М.В. Страхование: Учебное пособие. - Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2008. с. 293.
- 36.Макаренко Ю. П. Теоретичні аспекти взаємодії банків та страхових компаній / Ю. П. Макаренко, К. В. Покотило // Економіка та держава. – 2014. – № 9. – С. 67-70.
- 37.Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.

38. Мирошниченко О.С. Организация деятельности коммерческого банка: учебное пособие 2-е издание, доп. и перераб. Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2008.- 404с.
- 39.Молотов, А.В. Страхование риска в банковской деятельности – индульгенция или профанация?/ А.В. Молохов, В.В. Порубиновская// Банковское дело. – 2013. - № 10. – С. 82-84
- 40.Мороз Л. В. Банківські ризики та їх вплив на діяльність банківських установ [Електронний ресурс] / Л. В. Мороз, О. В. Сідак. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlts/21_18/221_Mor.pdf.
- 41.Мочалина О. С., Бондарь А. П., Феदिшина А. С. Особенности реализации системы риск–менеджмента в коммерческих банках Российской Федерации // Научный вестник: Финансы, банки, инвестиции. 2015. №2. С. 87–94.
- 42.Огляд ринку Bancassurance: стратегічний напрямок розвитку страхового ринку України, форіншурер, 2017. URL: <https://forinsurer.com/public/04/11/21/1762>
43. Олексин А.Г. Особливості та проблеми співпраці страхових компаній та комерційних банків / А.Г. Олексин. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.m.nauka.com.ua/op=1&j=efektyvnaekonomika&s=%3C/p%3E%3Cp%20id=&z=3882>
- 44.Островська Н.С. Методи мінімізації банківських ризиків / Н.С. Островська [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.bsfa.edu.ua/PDF5/ostrovska.pdf>.
- 45.Павленко О.П. Страхування банківських ризиків як складова фінансового забезпечення в умовах інтеграції / О.П. Павленко, Н.П. Дуброва. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09/257.pdf
- 46.Павлюк С. М. Кредитні ризики та управління ними / С. М. Павлюк. – Фінанси України. – 2012. – № 10. – С. 105–111.

47. Парасій–Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: [навч.–метод. посібник для самост. вивч. дисц.]. / І.М. Парасій–Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.
48. Пенкаль Н. А. Ризик-менеджмент взаємодії банківського та страхового сегментів фінансового ринку України : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Тернопіль, 2017. 283 с.
49. Підсумки діяльності страхових компаній за 2017 рік // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2017> (дата звернення: 03.11.2020).
50. Підсумки діяльності страхових компаній за 2018 рік URL: <https://forinsurer.com/files/file00654.pdf> (дата звернення 22.10.2020).
51. Пікус Р.В. Технологія збуту страхових продуктів через мережі банків в Україні / Р.В. Пікус, Г.І. Олійник // Економіка та держава. 2012. №6. С. 57–60.
52. Правила співробітництва банків та страховиків Електронний ресурс]. — Режим доступу: privatbank.ua/files/dhnn_1_7_13_1zr.doc
53. Примостка Л.О. Банківські ризики: теорія та практика управління : монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін–во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 456 с.
54. Примостка Л. О. Управління банківськими ризиками : навч. посібн. / Л. О. Примостка, М. П. Чуб, Г. Т. Карчева ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. О. Примостки. – К. : КНЕУ, 2011. – 600 с.
55. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
56. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України [Електронний ресурс] : Постанова Правління

- Національного банку України № 110 від 15 березня 1999 року. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0110500-99>.
57. Прут М. О. Форми співпраці банків та страхових компаній у рамках концепції BANCASSURANCE [текст] / М. О. Прут // Теоретичні та прикладні питання економіки. Збірник наукових праць. Випуск 20. – К.: 2011. – С. 241-245.
58. Рисін М.В. Зарубіжний досвід розвитку співпраці банків і страхових компаній/ М.В. Рисін. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:[http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_253_RysinMV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_253_RysinMV.pdf)
59. Русецкая Э.А. Развитие страхования как инструмента повышения эффективной системы экономической безопасности страны / Э.А. Русецкая // Региональная экономика: теория и практика. 2014. - № 6. - С. 40-48.
60. Сисоєва Л. Ю. Напрямки інтеграції банків і страхових компаній на інвестиційному ринку України / Сисоєва Л. Ю. – Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – 2010. – Вип. 28.: – С. 117-124.
61. Система оцінки ризиків [Електронний ресурс] : Постанова НБУ № 104 від 15.03.2004. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36986>.
62. Сова О. Ю. Проблеми та перспективи розвитку страхового бізнесу в Україні. Наука й економіка: журнал. 2015. № 1 (37). С. 42-49.
63. Соловей Н.В. Взаємодія страхових компаній та комерційних банків / Н.В. Соловей // Збірник наукових праць: Випуск 29. — Київ: НАУ, 2011. — 330 с.
64. Страхові послуги : підручник / С. С. Осадець [та ін.] ; керівник авт. кол. й наук. ред. С. С. Осадець, Т. М. Артюх ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2007. - 464 с.

65. Таганский А. Крупнейшие банки страны внедряют облачный сервис для bancassurance / А. Таганский // «Insurance TOP». – 2016. – № 1 (53). – С. 26-27.
66. Ткаченко Н. В. Моделі взаємодії банків і страхових компаній [текст] / Н. В. Ткаченко // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2015. – Вип. 2(46). – С. 326-334. – Серія «Економіка».
67. Тринчук В.В. Зарубіжний досвід розвитку банкострахування / В.В. Тринчук, В.В. Кучеренко // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 4. С. 166–170.
68. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій/ [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.
69. Федосов Е.А. Эффективность деятельности банков при взаимодействии со страховой компанией. автореф. дис. канд. эк. наук/ Е.А. Федосов; Тюм. гос. унт. – Санкт-Петербург, 2011. – 6 с.
70. Финансовый супермаркет как эффективный способ увеличения продаж банками и страховыми компаниями. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://forinsurer.com/public/03/02/23/304>
71. Фурман В.М. Комплексне банківське страхування / В.М. Фурман [Електронний ресурс] // Фінанси, облік і аудит. — 2013. — Вип. 1. — С. 188—200. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j!pdf/Foa_2013_1_25.pdf
72. Харламов П. Гонка на виживання: рейтинг страхових компаній / П. Харламов, О. Бутенко // Mind, [online]. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20172756-gonka-navizhivannya-rejting-strahovih-kompanij-2017>
73. Хлобыстов А.Ю. Страхование банковских рисков на базе партнерских отношений банка и страховой компании// Актуальные проблемы финансово-кредитной сферы и финансового менеджмента. Сборник

научных трудов ППС, аспирантов и магистров кафедры Банковского дела и финансового менеджмента/МЭСИ.ЕМ., 2015

74. Швець Н. Р. Удосконалення систем управління банківськими ризиками у світлі посилення глобалізації та кризових явищ у світі [Електронний ресурс] / Н. Р. Швець. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.
75. Шевченко В. Визначення стратегічних напрямів подальшого розвитку міжнародного страхового ринку в умовах глобалізації / В. Шевченко // Економіка. — 2014. — № 10. — С. 230—236.
76. Шибалкіна В. Мінімізація кредитного ризику / В. Шибалкіна // Банківська справа. – 2010. – № 6. – С. 40–41.
77. Шлапак Н. С. Проблеми розвитку страхового бізнесу у сучасних умовах. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності :збірник наукових праць. Маріуполь, 2017. Вип. 15. С. 268-272.
78. Юхименко В. М. Ринок страхових послуг: світові тенденції та перспективи розвитку в Україні. Інвестиції: практика та досвід : наук. журнал. 2016. № 3,лютий. С. 44-48.
79. Ukrainian M&A Review 2017 // KPMG from Ukraine. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.slideshare.net/KPMG-Ukraine> (Last accessed: 11.11.2020).

